

14
178
1789,5

JO. ANT. LUD. SEIDENSTICKER
HANNOVERANI

COMMENTATIO
DE
FVNDAMENTIS IVRIS
SVPREMAE POTESTATIS CIRCA
ADESPOTA EX IVRE PVBLICO VNIVERSALI
IVRE ROMANO
ET IVRE PVBLICO GERMANICO

9-130

IN CONCERTATIONE
CIVIVM
ACADEMIAE GEORGIAE AVGVSTAE

IV. JUNII MDCCCLXXXIX.

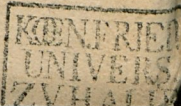
PRAEMIO A REGE M. BRITANNIAE AVG.
CONSTITVTO

AB IVRECONSVLTORVM ORDINE
ORNATA.

Magna laus est, fiscum saepe vinci.

PLINIUS.

GOTTINGAE
TYPIS JO. CHRIST. DIETERICH.

CONSPECTVS COMMENTATIONIS.

Quaestio proposita:

Quaenam sint genuina fundamenta iuris supremae potestatis circa adespota, quibusque ex rationibus alia tanquam spuria reiicienda sint? reuocanda est

I. ad ius publicum vniuersale (sect. I.)

A. Generaliter quaedam praemittuntur

a. de dominio.

α) De dominio peculiari (§. I.)

β) De dominio quiescente, seu eo, quod in *iure* occupandi quaesito sese exserit (§. II.)

γ) De dominio vniuersali (§. III.)

b. De adespotis in se consideratis.

α) Eorum definitio (§. IV.)

β) Discrimen inter adespota et res nullius (§. V.)

γ) Varias illorum species.

I. Alio respectu versantur *vel* in dominio quiescente, *vel* in dominio vniuersali (§. VI.)

A 2

2. Alio

2. Alio sunt

aa) *vel* talia, quae dominii plane incapacia vulgo putantur (§. VII.)

bb) *vel* talia, quae, licet dominii capacia sint, tamen nunc eo statu non sunt, in quo dominium recipere queant (§. VIII.)

cc) *vel* talia, quae licet dominii nec plane, nec pro certo statu incapacia sint, tamen peculiariter non occupata sunt. (§. IX.)

3) Alio respectu sunt *vel* priuata, *vel* publica (§. X.)

B. Speciatim de iure supremae potestatis circa adespota.

a. Praemittuntur vniuerse pauca de illius notione et ambitu (§. XI.)

b. Illud ius examinatur

α) in genere, citra respectum ad dominium,

aa) ratione iuris supremae inspectionis et politiae (§. XII.)

bb) ratione dominii eminentis (§. XIII.)

β) In specie, respectu habito ad dominium.

aa) Recensentur et refutantur philosophorum quorundam fundamenta.

αα) De GROTIJ, aliorumque meritis circa hanc doctrinam in genere (§. XIV.)

ββ) Speciatim de sententiis

aaa) GROTIJ (§. XV.)

bbb) PUFENDORFII (§. XVI.)

ccc) aliorum (§. XVII.)

γγ) Fundamentorum nonnullorum suae generis commemoratio et refutatio, quae

aaa) partim totum ius concernunt (§. XVIII.),

bbb) partim singulas eiusdem species (§. XIX.)

bb) Fundamenta, quae pro genuinis habeo:

αα)

xx) quoad adespota priuata, in quibus omne dominium, seu ius priuatae et concurrentis occupationis supremae potestati plane abiudicatur.

1. Generaliter (§. XX.)

2. Specialiter

a) quia imperans e iure publico vniuersali nihil habet, nisi quae

α) ad ciuitatis finem obtinendum necessaria sunt, seu quae pertinent ad iura regiminis essentialia (§. XXI.)

β) quae ei vel tacite, vel expresse concessa esse probari, vel praesumi potest ex pactis, qualia inter supremam potestatem et subditos inita esse e iure publico vniuersali statuuntur, v. c.

aa) pacto subiectionis (§. XXII.),

bb) pacto natiuitatis (§. XXIII.)

b) Nonnulla argumenta ab vtilitate et commoditate ducta (§. XXIV.)

ββ) Quoad adespota publica, et quidem

a) quae publica in specie dicuntur (§. XXV.)

b) quae in patrimonio reipublicae versari dicuntur (§. XXVI.)

γγ) Quoad ea adespota, quae non nisi in dominio ciuitatis vniuersali versantur; quo pertinent inprimis loca deserta cum adnexis suis (§. XXVII.)

II. Ad principia iuris Romani (sect. II.)

A. Generaliter de instituti ratione, vbi causae expromuntur, cur in hac sectione plane non ad Germaniam respexerim (§. XXVII.)

B. Specialiter illustrantur

I. placita et cogitata iureconsultorum Romanorum de adespotis, et de iure supremæ potestatis in illa; quibus absoluitur pars philosophica.

α) De diuisione rerum;

aa) rerum vniuerse (§. XXIX.). Præmittuntur pauca de dominio stricto ex mente iureconsultorum Romanorum.

bb) De diuisione adespotorum (§. XXX.) Præmonentur quaedam de dominio vniuersali ex mente iureconsultorum Rom.

β) Quaeritur: an et quatenus isti Romani supremæ potestati tribuerint ius in adespota (§. XXXI.)

2. De iure supremæ potestatis circa adespota in republica Romana agit pars historica;

a) sub libera republica

α) quoad gentes subiectas (§. XXXII.)

β) quoad populum Romanum (§. XXXIII.)

b) Sub imperio caesarum.

α) De causis amplificati caesarum iuris in adespota (§. XXXIV),

β) nominatim

aa) circa loca vacantia (§. XXXV.);

bb) circa res subterraneas, et quidem

αα) circa metalla (§. XXXVI.),

ββ) circa lapides (§. XXXVII.),

γγ) circa salinas (§. XXXVIII.),

δδ) circa thesauros (§. XXXIX.)

III. Ad principia iuris publici Germanici (sect. III.)

A. Nonnulla generaliter

1. de instituti ratione (§. XL.),

2. de notione adespotorum in iure publico Germanico (§. XLI.)

B. Spe-

B. Specialiter

1. de iure caesaris in adespota, qua talis,

a) e fundamentis genuinis (§. XLII.),

b) e fundamentis spuris (§. XLIII.)

2. De iure superioritatis territorialis in adespota.

a) Praemissis quibusdam vniuerse de eius finibus (§. XLIV.),

b) illud ius consideratur

α) ratione caesaris et imperii (§. XLV.),

β) ratione constitutionis territorialis.

aa) De dominio adespotorum, seu de potestatis cameralis iure, adespota occupandi.

αα) Regalitas nulla est.

aaa) Huius vocis notione illustrata (§. XLVI.),

bbb) modisque regalitatis probandae, vel refutandae expostis, habito imprimis respectu ad adespota (§. XLVII.),

ααα) refutantur fundamenta, quae ad adstruendam regalitatem, tam quoad eorum complexum, quam quoad singula vulgo adhibentur, et quidem

I. in genere. Illa fundamenta deriuantur *vel*

a) e fontibus, in hoc argumento prorsus impuris, nempe

α) e iure Romano (§. XLVIII.),

β) ex constitutione Friderici I. (§. XLIX.); *vel*

b) e fontibus, non quidem impuris, sed probandae regalitati adespotorum haud sufficientibus:

α) Ex superioritate territoriali (§. L.)

β) Ex infeudationibus caesareis (§. LI.)

γ) Ex obseruantia imperii (§. LII.)

δ) Ex aurea bulla (§. LIII.)

ε) Ex principis iuris publici vniuersalis (§. LIV.)

ζ) Ex summorum imperii tribunalium decisionibus (§. LV.)

η) Ex

7) Ex speculis medii aevi (§. LVI.)

2. Speciali ratione habita iuris metallifodinarum (§. LVII.)

βββ) Subditi potius cuncta adespotorum genera

1. possidere possunt, tam ex cuiuscunque generis concessionibus, quam ex autonomia et infundationibus caesareis, ita vt in possessione fundatam habeant intentionem (§. LVIII.);

2. imo post superioritatem territorialem introductam cuncta adespotorum genera ex titulis modo enumeratis possederunt, vel adhuc possident (§. LIX.)

ββ) Mihi praecipue respiciendum videtur

aaa) ad discrimen inter bona cameralia et priuata; cuius ratio declaratur (§. LX.)

ααα) In bonis cameralibus dominium adespotorum principis esse praesumitur (§. LXI.);

βββ) Quod tamen variis modis restringitur (§. LXII.).

bbb) Ad variam territoriorum Germanicorum naturam et constitutionem (§. LXIII.)

ccc) In subsidium vocanda sunt principia iuris publici universalis, et rationes politicae (§. LXIV.)

bb) Citra respectum ad dominium (§. LXV.).

SECT.

SECT. I.

*De iure supremæ potestatis circa adespota ex principiis iuris
publici vniuersalis.*

§. I.

Quaestionis summa eo redit, vt primo loco doceatur: quæ sint adespota? altero: quis eorum occupandorum iure gaudeat? Hoc ab illo totum pendet. Illud autem cum sine subtiliore disquisitione de dominio et occupatione ambiguum et obscurum sit, pauca de his præmittenda esse putauit.

Res, quæ dominum habent, in dominio versari dicuntur, non attento discrimine, vtrum iustus et legitimus sit, nec ne? Opponitur status rerum nullius. Hoc respectu dominus rei sum, si eam reuera cum animo habendi possideo et detineo. Requisita cum possessione et detentione huic dominio communia sunt, quod strictum seu peculiare mihi vocare liceat. Obiecta ab omni parte determinata et cognita, nec non quoad usum et dispositionem possidentis arbitrio parentia esse oportet.

Omnes res, absolute consideratae, modo ad humanum genus pertineant, in dominio peculiari esse possunt: sed propter aduentitias qualitates non semper in eo statu sunt, vt illud recipere queant: tum etiam aliae, quamuis illi recipiendo idoneae, hominum culpa et negligentia nondum peculiariter occupatae sunt. Vtriusque generis res *vel* vt accessoria dominio peculiari adhaerent, ita vt ex hoc ius quaesitum et priuatiuum in illarum occupationem sequatur, *vel* per se consistunt.

§. II.

Prior species nititur *iure* quodam *dominii*, vbi nimirum haec vox, more etiam iureconsultis Romanis vstatissimo, de re incorporali adhibetur, scilicet de iure occupandi quaesito res nondum peculiariter occupatas, principali et peculiari dominio adhaerentes. Non incommode forte dominium quiescens appellatur, quippe in quo per occupationem peculiarem dominium strictum exsuscitari potest.

Quis quaeso praeter rem principalem, domini stricti capacem, nihil per illius occupationem acquiri dixerit? Equidem arbitror, eum, qui superficiem terrae, vel aquae occupauit, tamquam rem principalem, simul ius nactum esse in omnes res nullius, seu potius in dominium strictum nondum translatas, quae, vt accessoria, illi adhaerent, tam praesentes, quam futuras, siue in eo statu sint, vt dominium peculiare recipere queant, siue non. Illud ius non quidem est dominium strictum, sed dominium quiescens, in facultate priuatiua occupandi, feras capiendi, incognita in lucem trahendi, et quae sunt reliqua huius generis, sese exferens. Duplici autem fundamento dominium quiescens praecipue mihi niti videtur: vno, quia quilibet, qua fieri potest, latissime occupationem suam patere velle praesumendus est: altero, quia quilibet natura habet ius, extraneum quemque a sua ditione et dominio arcendi, quod inuoluit priuatiuum vsum eorum, quae ditioni ita adhaerent, vt sine violatione huius iuris ab extraneis inuadi nequeant. Haec certe ratio naturalis mihi esse videtur, cui, cum leges iuris publici vniuersalis non contrariae sint, et hic sua vis manere debet. Caeterum quibus limitibus illa praesumptio regatur, sponte sequitur ex huius orbis terrarum forma sphaerica. Regulae geometricae de cubica dimensione globi alicuius secundum partitionem superficiei adplicari debent; adeo, vt omnes res, quae lineis, terminos superficiei stringentibus, et a centro terrae inde vsque ad infinitam aëris regionem diuergentibus, comprehenduntur, e naturali praesumptione ad ditionis alicuius dominium quiescens referri debeant.

§. III.

Posterioris generis res, quas mihi in specie res vacantes vocare liceat, si in ciuitate aliqua orirentur, reciderent prorsus in libertatem naturalem fierentque res nullius iure gentium, ita vt et quilibet extraneus earum occupandarum facultatem haberet, nisi ipsi reipublicae tribueremus dominium subsidiarium vniuersale, ex occupatione per

per vniuersitatem repetendum, sed a supremo illius imperio probe fecernendum. Hoc est suprema regiminis potestas, ad omnes et singulas res in ciuitate pertinens. Illud autem consistit in iure, quo ciuitas in ea, quae non peculiariter occupata sunt, nec ex qualitate accessoria, qua dominio alicui peculiari adhaerent, per ius occupandi priuatiuum libertati naturali absolutae erepta sunt, nec tamen non ad territorium referuntur, succedit, quae alias fierent nullius iure gentium. Quiescit autem plane in iis, quae iam in dominio peculiari versantur, vel per ius occupandi quaesitum iam quodammodo propria facta sunt. Ἡ χώρα τῆς πόλεως, ἀλλ' οὐδὲν ἦττον τῶν κεκτημένων ἕκαστος κύριός ἐστι τοῦ ἑαυτοῦ α).

§. IV.

In adespotis definiendis non attenduntur dominia quiescentia, et dominium ciuitatis vniuersale. Omnia, quae non in dominio peculiari versantur, audiunt adespota.

SAM. COCCEII b) ita: *Adespota dicuntur, quae hero carent, id est, quae in singulorum dominium distributa non sunt, adeoque in nullius sunt patrimonio et bonis.* Haec valde discrepant a principijs modo positjs.

§. V.

Notio rerum nullius cum iure publico vniuersali parum conciliari potest, si intelligimus ea, quae cunctis communia et ita in medio exposita sunt, vt a quolibet e iure naturae in dominium peculiare transferri possint. Dominium ciuitatis vniuersale impedit, quo minus vlla res in illo sensu nullius fieri queat. Quae tota respubli- ca in medium proiicit, ea sunt vere res nullius respectu ciuitatis. Quodsi vero res nullius non nisi saluo dominio ciuitatis vniuersali intelliguntur, non abhorrent a iure publico vniuersali; vbi tamen vsitator est adespotorum denominatio. Discrimen adest, nisi in verbis, attamen in re ipsa; ita vt certe distinguendum sit inter res nullius iuris publici vniuersalis et iuris naturae.

a) Verba sunt DIONIS CHRYSOSTOMI in Orat. XXI. p. 324.

b) GROTH illustrati T. II. p. 10.

§. VI.

Maximi momenti est adespotorum diuisio in ea, quorum occupandorum ius quaesitum iam extat, seu quae dominio quiescente continentur, et in ea, quae prorsus vacantia sunt, ad dominium ciuitatis vniuersale reuersa. Cuius discriminis ratio iam ex antecedentibus satis liquet.

§. VII.

Duplicis generis statuunt philosophi *c)* res, quas in dominium transire plane non posse, nisi in vniuersale, arbitrantur. I. Alias *non licere* hominibus in dominium suum transferre, nempe eas, quae vsus inexhausti sunt, quae omnibus sufficiunt, et patent, quoties iis indigent. II. Alias propter latissimum suum ambitum occupari *physice* fieri plane non posse; imbecillitatem humanam impedimento esse, quominus possideri queant. Et hoc commento sese expediunt, si curiose quaeritur, num detur dominium maris? num Adamus mundi dominus recte dicatur? Vtrumque negant e duplici causa: esse, aiunt, tam mare, quam terram omnibus sufficientem; deinde etiam vires, ad occupationem illarum rerum necessarias, hominibus deesse. Liceat mihi ad vtrumque respondere. Quod ad prius attinet, plane incongruum est, ad aequitatem, vel ad rationes morales et politicas provocare, vbi quaeritur: quid *natura* fieri *possit*? Quod ad posterius, ante omnia hanc rem disputantes de imbecillitate humana subtilius definienda inter se conuenire oportet. Est enim notionis mediae et pro loci *d)*, temporis *e)* aliarumque vicissitudinum varietate fluctuantis. Sed si naturam hominis rerumque vniuersae sequor, non sollicitus de eo, quod per accidens fit vel factum est, tunc non negauerim, omnes res, modo ad homines pertineant, (ea enim, ad quae nulla vis humana penetrare potest, vt sunt ima terrae marisque, plane non in censum veniunt) *certa ratione* per occupationem in dominium transire posse. Scilicet nulla res est tam late patens tamque inauditi ambitus, quin occupari certe queat *per partes*, etsi occupationi *quoad totum* vires humanae haud sufficient. Ex quo
fatis

c) GROTIUS *de iure belli et pacis* lib. 2. cap. 2. § 4., et ad eum COCCII T. I. GROTII *illustrati* p. 441 not. g. PUFENDORF *in iure naturae et gentium* lib. IV. c. V. § 1. (T. I. p. 537. ed. MASCov.) NETTELBLADT *in sist. iurispr. nat.* § 470 p. 199.

d) Vbi v. c. nautium vsus incognitus, ibi quaecunq; maris occupatio cessat.

e) Quae amplificatio dominiorum possibilium per machinas aeronauticas! praecipue si ferrii aevo non amplius lusus et inane spectaculum erant.

fatis, apparet, quam male totum hoc rerum genus, si earum naturam uniuerse spectamus, in separato loco collocatum fuerit.

PUFENDORF *f*) aliique ad hanc rerum speciem referunt adhuc eas, quae inutiles frugisque nullius sunt. Sed ex dominio minimarum, quin etiam noxiarum rerum, nisi alium, certe hunc fructum capere licet, vt in possessione imaginariam quandam voluptatem quaeramus. Quid, quod notio vtilitatis sit anceps pro varia hominum natura variisque affectibus.

§. VIII.

Alia adespota in primis ad dominium iuris occupationis quaesiti spectant, si nempe accessoria sunt rebus peculiariter iam occupatis (§. II.). Acquirimus inde facultatem, illa in talem statum transferendi, in quo dominio stricto apta sunt, et tunc ea peculiariter occupandi. Sunt illa natura talia, vt peculiariter detineri nequeant, nisi accedat molestior et operosior occupatio. Impedimentum est I. in rebus sese mouentibus, quarum facultas naturalis sese mouendi nondum ad certos limites restricta est, ita vt peculiaris detentio non ab arbitrio hominis pendeat, seu, quod idem est, in animalibus feris, libertas naturalis, in qua adhuc vagantur. Huius generis sunt animalia fera nondum occupata, in aëre, terra et aqua. II. Aliae res dominium peculiare non recipiunt, quia incognitae sensibusque subductae sunt. Vt enim peculiariter designatae in dominium strictum transire possint, accedere debet actus humanus, quo v. c. subterranea in lucem trahantur. Coniunctus esse solet cum ipsa voluntate, dominium adprehendendi. Huius generis sunt: A) res quae terra absconduntur. 1) Res fossiles, speciatim a) metalla, b) salia, vt nitrum fossile, sal gemmae, c) fluida subterranea, aquae minerales, olea etc., d) lapides, marmor, gemmae, lapides fossiles, lithantraces etc., e) species terrae, argilla, creta, calx, cespes vtilis etc. g). 2) Thefauri. Vulgo ad res vacantes referuntur; minus bene, ni fallor, dum nimirum adhuc incogniti et absconditi sunt. B) Res, quae aqua teguntur, conchae, arena marina etc. Sed huius generis esse desinunt, si mari eiciuntur, vel arte humana in lucem feruntur. Vna eademque res pro diuerso statu ad varia genera referri potest.

B 3

Ex

f) l. c. lib. 4. c. 1. § 1. (T. I. p. 537.)

g) Cf. VETREMII *tabulae mineralogicae*.

Ex his (quod in transcurfu moneo) famosa illa iureconsultorum Romanorum disceptatio, quando pisces in dominio nostro versari recte dicantur? decidi potest. Equidem ius occupandi quaesitum statuerem, vbi iureconsulti Romani dominium statuunt.

§. IX.

Aliae res, licet dominii stricti nec plane, nec pro certo statu incapaces sint, tamen in id nondum peruenerunt. Quod adespota sint, causa non in ipsis obiectis eorumque natura, sed in externis circumstantiis quaeriri debet. Interdum earum occupandarum ius quaesitum iam extat vbi in dominio quiescente versari dicuntur; interdum non (§. VI.).

§. X.

Adespota priuata sunt, quae in dominio quiescente priuati alicuius versantur: publica sunt, quorum occupandorum ius quaesitum ciuitas vel eius nomine suprema potestas habet; tum etiam ea, quae in dominio ciuitatis vniuersali reperiuntur, prouti nempe *vel* cum locis publicis naturali nexu coniuncta sunt, vt dominio quiescente, quod ciuitati ex illis competit, comprehendantur: *vel* omnino vacant. Huius generis sunt loca deserta cum accessoriis suis.

Haec paulo accuratius enucleanda erant, quia ipsum ius supremae potestatis totum exinde definiri debet. Si erraui in illis, quod, ne factum sit, in tam intricato atque difficili argumento, vereor, necesse plane est, vt per reliquam omnem commentationem errorem errem perpetuum.

§. XI.

Suprema potestas est summus in republica magistratus, cui populus sui curam demandauit, vt societatem ciuilem ad summum prosperitatis, felicitatis, incolumitatis fastigium euehat, ne frustra sine luculenta compensatione plenum libertatis naturalis vsum amisisse et sponte quasi dilapidasse videantur. Pauca iura, multae obligationes eam sequuntur, ita vt parum absit, quin vel illorum natura fiat obligatoria, quatenus nimirum imperans iura, ad ciuitatis finem salutemque sibi a populo commissa, exercere *tenetur*, nec eidem integrum est, iure suo non vti. Omnis autem reipublicae gubernator, ad supremam potestatem exequendam vocatus, duplicem personam gerit.

gerit. Considerari potest, vel vt priuatus, vel vt minister supremi imperii. Illa qualitas huic est subordinata. Tantum abest, vt supremam potestatem pro exlege habeam, vt potius eam, tam quoad personam, quam quoad bona sibi ipsi, certe in conscientia, subiectam, iisdemque vinculis, quibus reliqui subditi, sibi obstrictam censeam. Nec itaque adespota principis priuata a reliquis subditorum rebus separanda esse videntur.

Cuicumque autem hoc negotium supremae potestatis datum sit, siue is sit magistratus, senatus, siue populus ipse, siue princeps seu monarcha, siue alio quocunque modo illa potestas inter plures sit diuisa, ei etiam praesidia, quibus opus est ad satisfaciendum obligationibus, in se susceptis, tum etiam expectationi et flagitationibus populi, simul concessa esse putantur.

§. XII.

Vi huius concessionis imperans nactus est ius, libertatem naturalem tam quoad personas quam quoad bona ciuium ad reipublicae finem restringendi. In specie autem inde sibi deriuare potest potestatem inspectoriam, qua nil, quod ciuitatem quomodocunque concernit, sine praescripto suo fieri iubet, imo, qua cuncta negotia, ad salutem publicam spectantia, sedulo inspicere et inquirere tenetur. Huic potestati non dubium est, quin subsint vel dominia peculiaria: quanto magis autem ea, quae nondum peculiariter occupata sunt. Huc accedit, quod haec magis abufui obnoxia sint, quam illa; quia nimirum facile studium eorum occupandorum refrigescit, cum tamen sola occupatione in commercium humanum venire possint. Vt ergo ex his, tamquam ex inertibus et otiosis thesauris, ciuitas immediate, vel mediate, per auctas subditorum facultates locupletetur, imperantis est, curare: tum etiam, vt adespota quam commodissime et cum minimo sumtu occupentur, nec eorum occupandorum ius a priuatis in detrimentum ciuitatis exerceatur. Haec omnia supremae potestati tribuenda esse mihi videntur sine vlla libertatis naturalis iniuria, nisi quam ipse ciuitatis finis efflagitat, in quam ergo ciues sponte consensisse censentur. Sed alia quaestio est: an subditis singulis ad aliquid faciendum, vel ad ius aliquod exercendum venia, inspectione, moderatione principis opus sit: alia: an illud ius princeps, colore a metuendo abufu quaesito, priuatiue instar regalis sibi merito vindicare possit?

possit h)? Toto coelo discrepant a se inuicem hae quaestiones; et tamen ab vna ad alteram facili opera transfultari quotidie videmus. Iactitent itaque sibi gratulentur respublicae principem, qui curiosa vigilantia inspiciat, quomodo venatio instituat? num rectus forestorum vsus sit? qui curat, vt opus metallicum ferueat, et consilio adest, vt sumtus, ei impendendi, minuantur: qui et in his rebus ius politiae, cum iure supremae inspectionis tam arcte coniunctum, religiose exercet, constitutionibus venatorio-forestalibus libertatem lignandi venandique ex salute publica determinat, legibus metallicis certam rationem normamque dominis fodinarum imperat, cespites vtililes effodere commodisque vsibus adhibere iubet etc. Sed tunc demum sibi gratulentur talem principem, si modum tenere scit, si non exinde colorem cupiditatum suarum quaerit, si neque more anicularum res priuatorum domesticas et oeconomicas lustrat, neque subditorum libertatem ludibrio habet, eorumque negotiis sese more leonum immiscet. Saluberrimum ius supremae inspectionis, si recte et cum moderatione quadam, sed inuisum et execrabile, si iniique et impotenter exercetur. Tristis Germaniae fors est, vbi principes multos imperiosae et ambitiosae dominandi atque splendendi cupiditati hunc fucum inducere saepius videmus.

§. XIII.

Idem valet de dominio eminente, seu supremo principis imperio. Vfus eius optime rei conuenit, abusus vero pugnat cum fine cuiusuis ciuitatis. Adespota, ad subditos pertinentia, aequae ac caetera eorum dominia huic durae legi subsunt, vt per ruinam, vel iniuriam vnus pluriumue, deficientibus profus aliis leuioribus praefidiis, totius ciuitatis incolumitatem imperanti liceat tueri et conseruare. Exemplum est in promptu. Ad defendendam rempublicam et reprimendas hostiles inuasiones principes hodie nitro carere nequeunt. Ab exteris autem emere, quo ipsi ciues abundant, non expedit. Quis itaque inhumanum durumque dicere audeat, si princeps inquirat, vbi nitrum in quisquiliis subditorum suorum lateat? vt eodem ad salutem ciuitatis vtatur, quamuis per hanc inquisitionem nitrique ablationem nonnullorum dominiis fiat iniuria. Pari modo princeps hunc vel illum ciuem metallifodinis, venatione etc. priuare potest, si res-

*) Cf. J. H. DÖHMER *ius publ. vni.* part. spec. lib. I. c. IV. lib. II. c. X. SCHEIDEMANTEL in *Staatsrecht nach der Verfassung* etc. § 97. 157. MÖSER *patriotische Phantasie*. II. St. p. 37.

si respublica sine hac iniuria salua esse nequit. Verum enim vero moderatione opus est. Nitrum inquirat, sed compenset, quae adimit, nisi ciuitas plane exhausta sit: deinde etiam nec extendat ius suum a defensione reipublicae ad foederationem. Cum autem noua violentiorque caedum materies, qua nobilis DE BORN nuper nos donauit, locum nitri in bellis gerendis occupauerit, tunc in hac re odiosum dominium eminens amplius exercere pudeat. Abusus porro huius iuris est, si vsus adespotorum priuatorum, v. c. lapicidarum, metallifodinarum subditis interdicitur, vt princeps ex adespotis, in patrimonio suo versantibus, per modum monopolii eo pinguiores vberioresque reditus fortiatur.

Huius iuris effectus etiam variis modis ad adespota publica pertinent. Exinde enim principi competit v. c. ius alienationis, quod ex solo administrationis munere non sequitur.

§. XIV.

GROTIUS, PUFENDORF, COCCEII et alii antiquiores philosophi operose quidem inquirunt, quae sint res nullius, et qualem originem habeant? aliasque quaestiones, quae proprie iuris naturae et gentium sunt, diligenter explicant. Sed in ordine ad supremam potestatem argumentum nimis negligunt. Veram iuris publici vniuersalis notionem et ambitum nondum animo plane comprehendisse mihi videntur. Exempli loco fit, quod legem naturae constituent, omnes res nullius fieri debere occupantis, eam autem per legem ciuilem rursus mutari posse dicant; non autem desiniant, in quo tamen cardo rei est, quatenus illam legem naturae ex genuinis iuris publici vniuersalis principiis mutare principi fas sit et liceat? Et hoc est, quod etiam in hoc argumento apud summos illos viros desideratur. Deinde etiam nimis sibi indulgent in conciliandis suis sententiis cum placitis Romanorum iureconsultorum, quo non raro veritati ipsi nocuisse videntur. Multus praecipue est in hoc genere COCCEII.

§. XV.

GROTII sententia haec fere fuisse videtur: Omnia adespota in *dominio* populi aut regis versari putat, prout vel penes hunc vel illum imperium est *i*). Nimirum dominium ciuitatis vniuersale eiusque

i) De iure belli et pacis lib. 2. c. 2. § 4. et 5.

eiusque summum imperium innuit. Quoad dominium peculiare adespota in ciuitate *natura* cedere occupanti *k*), h. e. si praecepta iuris naturae de hac re non abrogata sunt per legem ciuilem: subditos autem ab eorum usu excludi *posse* per imperantem. Hoc autem, quo iure fieri liceat, utrum iure supremi imperii, an iure domini? non addit; quod tamen maximi momenti est.

§. XVI.

Non multum diferepat a GROTIO PUFENDORFIUS. Quaecumque in territorio per modum vniuersitatis occupata sint, competere vniuersitati putat, seu populo. Ex his quaedam in singula et privata dominia descripta esse, quaedam non. Haec, ut antea fuerint, manere vniuersitatis, ita ut princeps, in illius iura succedens, quantum singulis circa talia iuris competere velit, merito iubere possit *l*).

§. XVII.

COCCEII in GROTIO *suo illustrato m*) supremae potestati tribuit *imperium* in omnes ciuitatis res, quae titulo quidem generali a ciuitate, non autem peculiari a singulis occupatae sunt. A GROTIO non dissentit, nisi quod pro *dominio* substituatur *imperium*, in verbis argutatus (§. XV.). Sed triumuiui nominati imperium vel dominium hoc ad necessitatem reipublicae restringere debuerant. Pone enim, adespota in ciuitate cuiuslibet occupantis fieri, quod tamen re ipsa non concedo; quis imperanti licere putet, subditorum libertati naturali quoad ius per totam rempublicam, ubicunque inueniantur, adespota occupandi, detrudere, nisi e necessitate reipublicae.

NETTELBLADT *n*) quaestionem: an dentur iura in potestate ciuili contenta specialia circa res nullius, in territorio existentes, quae ad potestatem cameralem referri possint? negatiue decidit. Nempe et in iure publico vniuersali principia iuris naturae tamdiu valere putat, donec e natura ciuitatis demonstrari possit, ea a notionis ciuitatis abhorre. Atqui iure naturae cuiuslibet tribui ius occupationis adespotorum, concludit, ex natura potestatis ciuilis autem demonstrari non posse, posito statu ciuili, idem non obtinere, quod in statu naturali obtinet.

k) § 5. l. c.

l) *De iure nat. et gent.*, lib. IV. c. VI. § IV. T. I. p. 551. Hunc sequuntur multi ICii.
Cf. STURCK ad *D. tit. de A. R. D.*

m) T. I. p. 441.

n) l. c. p. 556.

Admodum vage DE KREITTMAYR o) tribuit fisco *das Recht oder Eigenthum von allen adespotis*. Fundamenti loco adducit occupationem per vniuersitatem, *oder den großen Arm, womit der Fiskus alles, was nicht schon in dominio vel possessione singulorum ist, auf einmal überlanget p)*.

Sunt, qui omnia dominia in ciuitate a suprema potestate profecta putent, et exinde fundamentum pro adstruenda regalitate abfoluta adespotorum quaerant. Hoc praecipue vrgent philosophi Francogallici. Sed quam absurda sit haec sententia, satis docet historia de origine plurimarum ciuitatum, de quibus omnibus valere solet, quod TACITUS q) de Germanis refert: *Agri pro numero cultorum ab vniuersis per vices occupantur, quos mox inter se secundum dignationem partiuntur*.

HOBBSII eiusque affectarum sententiam refutare, non tanti est, qui nobis persuadere volunt, in principis illimitato dominio omnia ciuitatis bona versari r). Scilicet nos ad feruilem populorum orientalium conditionem detrudere laborant, apud quorum multos praeter regem nemo quidquam proprii possidere fertur s).

JO. JOACH. SCHOEPPER t) tam dominium quam vsum omnium adespotorum principi adsignat, fundamentum hoc addens: *principem habere summam in republica sua potestatem seu dominium eminentis*. Scilicet effectus vtriusque domini commiscuit, quod multis accidisse iam supra vidimus. — Plures recensere superfedeo.

§. XVIII.

Quibus fundamentis principalibus variorum philosophorum sententiae de iure suprematae potestatis circa adespota nitantur, modo enarratum est. Pauca adhuc mihi adiciere liceat, quae minoris momenti sunt, tam de vniuerso iure, quam de singulis eius partibus.

Sic impensas ad sustinendam principis dignitatem, et ad reipublicae onera ferenda necessarias, cum minori subditorum aggrauio ex

C 2

redi-

o) In *f. allgem. Staatsrecht* § 13. p. 27.

p) Ad viuum sane fiscum depingit, vt eum spirare cum vulgatis manibus suis iures.

q) De moribus *Germ.* cap. 26.

r) HOBBS de *cive* cap. VI. § 15. cap. XII. § 7.

s) PUFENDORF l. c. lib. VIII. c. V. § 1.

t) In *diff. de iure principis circa adespota* (Rostoch. 1705.) cap. I. n. 10. p. 5.

reditibus adespotorum hauriri putant, quam si per modum steuratum vel vectigalium exigantur *u*). Restrictionem iuris adhuc quaerendi facilius permiffam, quam iuris iam dudum quaefiti ablationem *x*). Et ita iam Theodoricus, rex Gothorum, magis argute, quam vere: *sine damno eum, inquit, inuenta perdere, qui propria non amittat y*). Supra posita principia fati docent, quam male sint haec excogitata.

Satis viles sunt alii, vt redituum, e dominio adespotorum emergentium, immensitatem subditos haud capere posse credant. Hanc causam inter alias eiusdem fortis ad euincendam regalitatem cespitum bituminosorum allegat KAPF *z*).

Saepius etiam prouocatur ad illam normam generalem iuris publici: id natura regale esse, quod vtilius in dominio principis, quam subditorum, versetur; hoc autem obtinere, si in qua alia causa, certe in adespotis, opinantur. Sed vti fundamentum ipsum, ita etiam eius applicatio, multis adhuc restrictionibus obnoxium est.

§. XIX.

Ex singulis adespotorum causis vnam adducere sufficiat, a venatione defumendam. In eius regalitate demonstranda nimirum hisce suasoriis argumentis fere vtuntur *a*): 1) Non videtur consultum, rusticos et opifices, labore suo relicto, per sylvas vagari; quod et latrocinii exercendis paulatim eos potest allicere. 2) Plebi arma committi, parum tutum habetur. 3) Principibus et nobilibus, quorum armis securitas ciuium paranda est, venatio, velut simulacrum aliquod belli, adprime videtur congruere, vt ad labores militiae durentur. 4) Par est, principibus, quorum curis quies publica stat, istam virilem recreationem concedere. 5) Venatio in locis celebribus, si quibusuis promiscue sit indulta, singulis parum potest adferre compendii.

Nullius

- a*) V. KREITMAYR l. c. § 13. p. 27. PUFENDORF l. c. lib. 4. c. 6. § 6. THOMASIVS in diss. de regalibus sisci principum Germaniae circa acquisitionem.
x) STRYCK ad tit. Dig. de acq. rer. dom.
y) Ap. CASSIODORUM *Varior.* IV. 34. et VI. 8.
z) *Rechtliche Untersuchung der Frage: ob der Forst zu den Regalien gehöre?* (Tübing. 1767 et 1769. 4.)
a) PUFENDORF l. c. lib. IV. c. VI. § 6. (T. I. p. 554.); ad quae tamen diuinus FRIDERICUS II., adhuc iuuenis, egregie respondit in Antimachiauello.

Nullius autem momenti sunt talia nescio vtrum argumenta, an potius consilia, si de iuribus quaesitis tollendis aut immutandis quaeritur; in quo genere sola necessitas publica vim aliquam habet.

§. XX.

Ius adespotorum priuatorum occupandorum ex eorum natura priuatis adferendum esse, liquet. Haec est vna norma iuris publici vniuersalis, a statu rerum ipsarum desumpta. Restat, vt quaeram, num illa per aliam rursus fortiorem sublata vel immutata sit? Fieri enim potest, vt iura, hominibus natura competentia, in societate ciuili eis rursus adimantur, si finis reipublicae hoc suadet, vel si pacta, qualia inter supremam potestatem et subditos e norma iuris publici vniuersalis inita esse praesumuntur, vt illa abrogentur vel transformentur, postulant.

Adespota quidem nondum sunt in peculiari dominio, sed iura, ea occupandi, pro distributis et quaesitis habenda sunt. Ex his res suas per nouam adprehensionem amplificandi priuatis datur facultas, quae aequae cara mihi esse videtur, ac dominio, iam peculiariter extante, vtendi fruendi. Iam si ciuitatem fingimus, non qualis fieri potuit, sed qualis fieri debuit, ita vt imperantem magistratus supremi munere tantum fungi statuamus, quem sibi ciuitas ipsa constituit, non autem, qui suo arbitrio eam regendam sibi subiecit, quis sponte a ciuibus abiectam esse libertatem crediderit, cum eam conseruare liceret, a qua flos et incolumitas fortune pendet, qua naturalis hominum propensitas ad res suas per proprium studium propriamque solertiam augendas tam mirifice alitur, in qua posita sunt tot egregia iura, quibus hominum natura tam aegre caret, vt sunt venatio, piscatio, aucupium?

§. XXI.

Ideo potius suprema potestas in ciuitate ad dignitatem auctoritatemque suam promotam esse videtur, vt res subditorum defendat, vt eas conseruare et augere studeat, non autem, vt illas ad se rapiat, et, quod saepius fieri tristi experientia docemur, non solum non in emolumentum, sed in detrimentum ciuitatis consumat. Finis est ciuitatis, vt quilibet iure suo naturali tam quoad personam, quam quoad bona vti quiete possit, nisi totius ciuitatis rationes restrictionem postulent. A communi norma causae vrgentissimae

necessitatis eximuntur, quas e rerum, temporum, locorum varietate aequos imperantes metiri oportet, quas autem huius loci non est determinare. Paucae certe sunt: equidem non nisi vnam iustam agnosco, quae est, si ciuitatis nerui ita debilitati fractique sunt, vt ea priuatorum adespota, quibus carere nequit, iusto pretio a veris dominis sibi comparandi non amplius plane sit facultas. Si quorundam adespotorum occupatio sumtuosior, operosior, artificiosior est, quam vt a priuatis in fundis suis commode fieri possit (cuius generis metalli fodinae in primis esse videntur), finis ciuitatis quidem iubet, vt talis occupatio nomine et vice priuatorum fiat ab imperante, non autem, vt inde colorem priuationis quaerat. Prouentus enim e talibus adespotis possunt ac debent omnino post occupationem veris dominis restitui, vel certe iustum pretium in compensationem. Sed in plerisque casibus leuiora praesidia iam satis efficacia sunt. Tale est, si subditi certa adespotorum genera sub speciali imperantis inspectione ex praescripta norma occupare iubentur. Haec autem mitiora et humaniora remedia praeferi debent durioribus. Ex quo adparet, quam ieunum sit argumentum pro regalitate metallorum aliarumque rerum fossilium ab his difficultatibus petitum. Pari modo sese res habet in caeteris adespotis, v. c. in venatione. Ea subditos corrumpi, ad inertiam, crudelitatem, seueriores mores fieri propensiores clamant. Fac verum esse. Quid inde sequitur? Scilicet restrictio, non priuatio iuris venandi. Ad summum imperanti concederem ex hoc fundamento, si in se verum esset, ius occupandi feras nomine subditorum cum obligatione restituendorum animalium caesorum, vel eorum loco, iustorum pretiorum.

§. XXII.

Regalitem adespotorum ad obtinendum ciuitatis finem haud necessariam esse, nec itaque iuribus in adespota quaesitis subditorum a suprema potestate ex hoc fundamento iure detrahi posse, nisi in extrema reipublicae necessitate et calamitate, ita tamen, vt semper leuissimis praesidiis vtendum sit, paragrapho antecedente expositum est. Si vero illam commentitiam regalitem ad normam conuentionum primaearum reuocare lubet, quam aliena ab his sit, iam ex eo concludi potest, quod in nullam rem ciues consensisse censendi sint, quae cum fine ciuitatis haud commode conciliari possit. Nihilominus tamen nullum supremae potestatis ius tam pusillum est, quin ex illo consensu deriuari debeat: quae enim iura imperans ex hoc fonte non deriuare

aequitatis, vtilitatis aliisque rationibus, a iure publico strictioris ambitus proprie quam alienissimis, pugnare amant, secum consideranda proponam.

1. Indigna esset ciuium conditio, si non nisi e gratia imperantis adespotorum occupandorum facultate gauderent. Longe maxima pars bonorum eius generis est, vt non in peculiari dominio versetur.

2. Cum insigni damno salutis publicae tam infinita rerum copia in sola imperantis potestate esset. Omnis industria, qua homines res proprias colere solent, periret vna cum multis redditibus pinguioribus, quos princeps in casu necessitatis per varia rei cameralis praesidia exinde deriuare, et in salutem reipublicae vertere potest. Nec dubium est, quin bona, quo plures inter dominos in republica distribuuntur, eo quaestuosiora ad summam diuitiarum totius ciuitatis augendam sint.

3. Occupatio adespotorum plurimorum semper fere plus minusue cum incommodo, quin etiam cum deuastratione fundi coniuncta esse solet. Quam misera esset colonorum fors, si principi in eorum agris feras capere, metalla, cespites vtililes, lithanthraces aliasque huius generis res pro lubitu effodere vel excindere liceret. Talia quidem in Germania saepius principes sibi in fundis subditorum suorum per leges addicunt cum clausula: *Unbeschadet des Eigenthums b*). Sed quis non videt, esse protestationem facta contrariam? Quis vnquam cespites vtililes sine fundi damno exciderit? Aequa in hoc genere est lex in recess. Brunsv. Guelferb. de a. 1770 art. 34, vbi conuenitum est, vt indemnifentur domini, in quorum fundis cespites fossiles effodiantur c).

4. Ad sustinendam dignitatem adespotis priuatis non carere posse principem aiunt. Sed ideo publica concessa sunt, vt priuatis abstineat; illorum prouentus, modo recte iis vtatur, sufficere solent.

5. Boni principis nil interest, vtrum opes in publico aerario lateant accumulatae? an, in minutas partes discerptae, sint in subditorum dominio? Eadem manet summa diuitiarum totius ciuitatis. Consultius potius est, vt nummi multum subditorum manibus terantur, in concitos gyros agitati, quam vt principis auaritia in aerario deli.

b) V. PËTTERS *Bed. über das Torfregal*; in BECKMANN'S *Beiträgen zur Oekonomie* Th. II, p. 12.

c) Ap. MOSER *v. d. Landesh. über Erde, Wasser etc.* p. 183.

delitescentes turpi aerugine consumantur. Quod enim Virgilius de fama praedicat, idem valet de pecunia: *crescit eundo*.

§. XXV.

In ciuitate alia bona sunt priuata, alia publica. Haec toti populo communia sunt, et quidem vel ita, vt quilibet iis vtendi habeat facultatem, vel vt suprema potestas nomine omnium de eorum vsu sola disponat. Ad quae principia si dominium adespotorum reuocamus, quod in iure, ea occupandi consistit, omnia ea adespota publica in specie talia sunt, quorum occupandorum ius ita commune est, vt quilibet ciuis de iis pro lubitu aliquid in suum dominium transferendi habeat facultatem. Cur in his suprema potestas sibi nullum dominium arrogare possit, eadem ratio est, quam in adespotis priuatis vidimus. Vtraque enim non a se inuicem discrepant, nisi quod priuata huic vel illi ciui, vel etiam vniuersitati cuidam priuatiue competant, publica autem communiter omnibus ac singulis ciuibus. Ius vero commune subditorum a iure proprio in ordine ad supremam potestatem non diuersae est conditionis, et priuatio tam huius quam illius aequae paene molesta et libertati naturali finique ciuitatis contraria est. Si vero salus et necessitas reipublicae postulat, vt iuribus subditorum aliquid detrahatur, tunc aequius est, vt fiat in iis, quae communia sunt, quam quae singuli propria habent, tam quia damnum commune leuius afficit, quam quia omnes ac singuli eodem modo ad subleuationem reipublicae obligati sunt, si in qua calamitate auxilium ciuium suorum implorat, propterea quod omnes ex illa fructus capiunt, eiusque commodis fruuntur, dum floret et incolumis stat.

Hoc adespotorum genus vti magis durae supremi imperii legi subest, ita etiam in specie obnoxium est feueriori principis inspectioni. Consideranda sunt in primis haec tria momenta:

1. Suprema potestas curare debet, ne contra salutem totius reipublicae horum adespotorum fiat occupatio. Id commune est his cum adespotis priuatis. Sed in quo haec ab illis differunt ratione iuris, quod imperanti ex suprema inspectione competit, hoc est, quod sub num. 2 et 3 exposui.

2. Quia ius, illas res occupandi, omnibus ciuibus communiter competit, imperans certam normam praescribere potest, ne contra iura communitatis occupatio exerceatur. Inde multa specialia iura

D

supre-

supremae inspectionis, auctoritatisque suae emolumenta principi acquiruntur.

3. Variis modis coniuncta esse solet illarum rerum occupatio cum locis, operibus aliisque bonis publicis, quae a ciuitate, vel eius nomine a suprema potestate iam peculiariter adprehensa sunt. Iam quia imperans eorum speciali curae et inspectioni praefectus et auctoratus est *d*), sedulo cauere debet, ne eorum usus et substantia per occupationem adespotorum fiat deterior et impeditior. Cauere v. e. debet, ne in flumine publico, vbi piscatio est ius in specie publicum, oppositum ei, quod in patrimonio reipublicae versatur, per piscationem commercium omnisque reliquus illius usus, qui in navigatione consistit, impediatur vel plane tollantur: item ne via publica per indagationem rerum fossilium, si in specie publicae sunt, quoad substantiam et usum difficilior fiat, vel deuasetur.

§. XXVI.

Interdum populo placuit, vt ab adespotis publicis, quorum occupatio penes omnes communi et aequali iure est, separata extarent alia, quorum adprehensionem singulis haud licitam, sed in commodum totius reipublicae supremae potestati commissam esse vellent. Haec in patrimonio reipublicae versari dicuntur. Naturam eorum ita consideranti non difficile ad determinandum esse potest, quid iuris supremae potestati in illa competat? Ea mente a populo secreta esse non videntur, vt inde imperans sibi sumat, quod placuerit, propriisque facultatibus id adiciendo vt inde dignitatem suam ambitiose sustineat, sed vt illa summa cum diligentia administret, prouti salus atque commodum reipublicae postulat. Ratione horum adespotorum imperans omnibus administratoris obligationibus ciuitati teneri mihi videtur. Tantum abest, vt iuribus gaudeat, quae e dominio sequuntur, vt potius ad summam in administratione religionem obstrictus sit.

§. XXVII.

Res, quae nec in dominio peculiari, nec in dominio quiescente singulorum ciuium vel totius reipublicae, sed non nisi in eius dominio vniuersali versantur, in ciuitate, in qua agricultura, officina et reliqui quaeustus modi vigent, non facile quidem reperiuntur; quodsi tamen sit, non acris contentio solet esse de earum cultura: principis itaque

d) GE. LUD. BOEHMER *diff. de iure principis circa loca et opera publica* (Götting. 1747); inserta *EIVS selectis iur. civ. n. 15. p. 567.*

itaque est, curare, vt ad peculiarem occupationem subditi inuitentur: nec pugno, si cui dominium earum rerum principi dare libuerit, modo operam det, vt inde aliquid bonae frugis proueniat. Inuitis tamen subditis illas principi adiudicari nolo.

SECT. II.

Fundamenta iuris supremae potestatis circa adespota ex principiis iuris Romani.

§. XXVIII.

Ius publicum vniuersale, in se spectatum, modo exposui, non sollicitus de eius adplicatione ad peculiarem Germaniae constitutionem. Potest nimirum ex illo ius aliquod tam cum quam sine respectu ad specialem rempublicam illustrari; nec vtraque ratio eodem redit. Pari modo in hac sectione, iuri Romano destinata, versari mihi consultum visum est. Res itaque mihi non erit cum vsu moderno, seu iure Romano, quatenus in Germania vi sua adhuc pollet. Fac enim illud consilium ab ipso inclyto ordine non recte in quaestione proposita declaratum esse, tamen eandem viam ingrederer. Conueniunt enim plerique iureconfulti emunctiores de auctoritate iuris Romani a quaestionibus iuris publici Germanici proscribenda. Adespota quidem, quatenus haud spectant ad supremam potestatem, quodammodo iuris priuati esse possunt, v. c. si quaeritur: cui e tribus, de inuento thesauro litigantibus, hic adiudicandus sit? Et in his rebus ius Romanum adplicari, experientia quotidiana docet. Verum enim vero adespota, ita considerata, nil ad me pertinent. Contra quatenus ad supremam potestatem referuntur, sunt iuris publici. Causae huc respicientes solae instituti nostri sunt: in his solis iuri Romano nihil tribuendum esse contendit. Quo fit, vt haec commentationis pars vsu forensi in Germania plane destituatur, sola ex antiquitate, ex institutis moribusque Latii, et ex mente iureconsultorum Romanorum haurienda. Nihilo fecius tamen multum valere potest ad alia argumenta affinia illustranda, quin etiam ad diiudicandas lites inter solos priuatos de adespotis agitas: tum vero nec ideo nugatoria videri debet, propterea quod idem de illa dici potest, quod

de simili argumento perill. BÖHMERUS e): *quid principi suo permiserit populus Romanus, expendere, vel ad doctrinam pertinere, vel ad illustranda principum iura, vel ad pugnandum aduersus eos, qui ex iure Romano pugnare amant.*

§. XXIX.

Frustranea eorum est opera, qui in principiis iuris naturae et gentium sententias iureconsultorum inter se conciliare student, v. c. in rerum publicarum et communium notione et finibus. Mihi certe consultius videtur, statuere, de harum rerum definitione varias variis fuisse sententias. Multum quidem conduceret si cuiusque principia a reliquis separarentur. Sed in tanta fragmentorum paucitate cum fide aliqua fieri hoc plane non potest. Miseri enim illi iuris Iustiniani confarcinatores ita omnia miscuerunt et mutilarunt, vt, quid cuique auctori proprium sit ex suis principiis, discerni plane nequeat. Quo etiam fit, vt cuiusque systematis alicuius iuris naturalis auctori principia iureconsultorum Romanorum ad suam sententiam adprime apta visa fuerint. Hac ludicra ambitione scatent scripta GROTII, PUFENDORFII et COCCIORUM. Liceat et mihi huiusmodi periculum facere. Et ego iureconsultos Romanos in plurimis mecum consentientes mihi gratulor, sed breui tantum animi mea sentia delineare iuuat, sine omnibus operosis contentionibus et disquisitionibus, ne oleum operamque perdidisse dicar ea in certo loco collocare conando, quae propter ipsum monumentorum defectum pro lubitu in contrarias sibi quae aduersa fronte oppositas partes detorqueri possunt. In dissensu auctorum eius sententiam secutus sum, qui mihi proxime ad rei naturam accedere visus est.

Ac primum quidem de diuisione rerum ex mente iureconsultorum Romanorum pauca praemonenda videntur, vt eorum opinionibus de dominio variisque possidendi modis antea illustratis, faciliori cautiorique via ad interiorum argumenti nostri cognitionem veniamus: tum etiam vt vno intuitu comprehendamus, quae sigillatim considerata obscuriora sunt. Multum interest, illas notiones curate ac subtiliter definire, quia inde pendet ipsorum monumentorum intellectus. Ad principia et certas causas res deducenda est, vt defectus et lacunae monumentorum, quae quis nescit ad demonstranda iuris publici Romani intricatiora capita parum sufficere, ex ipso

e) In diff. cit. p. 28.

genio aetatis, tum etiam ex hominum sensibus et notionibus expleri et refarciri possint.

Icti Rom. dominium absolute vocabant, quod nobis audit dominium peculiare. Corporalem possessionem ad illud adipiscendum requiri f), eiusque naturam in eo consistere, aiebant, quod quis re sua abuti ac pro lubitu de ea statuere possit g). Non semper autem sibi constant. Dominium etiam citra occupationem corporalem latius interdum accipiunt de iis rebus, quae ad dominium peculiare recipiendum idonea facta sunt h). Seneca: *tuum est etiam, inquit, quod sub lege tuum est.*

In ipsa rerum diuisione solae corporales, publicae et humanae huius instituti sunt. Non me tenebunt eae quae citra vllum territorium in statu naturali versantur, quae, si nullius sunt, ad homines omnes ex iure gentium (in sensu hodierno) aequaliter pertinent. *Res publicae* in sensu latissimo vocantur eae, quae quomocunque ad rempublicam Romanam vi iuris territorii spectant. Quorum I. aliae in dominio sunt, A. vel priuatorum, siue sint singuli, siue constituant vniuersitatem, B. vel ciuitatis, seu in communione omnium ciuium, (*respublicae* in sensu specialiori), et quidem a) vel ita, vt vsus earum ad singulos non pertineat (*res in patrimonio populi, bona ciuitatis* in sensu stricto, si recte intelligo *ULPIANUM* i), qui has res improprie *publicas* dici asserit: item *res quae sunt in pecunia populi* k). Exempli loco sint agri publici); b) vel ita, vt vltus sit singulorum de populo (*res publicae* in sensu specialissimo; *res quae populi Romani sunt, quae in publico vsu habentur* l).

§. XXX.

II. Aliae non sunt in dominio, nisi vel in quiescente vel in vniuersali. Hoc a sensu iureconsultorum Romanorum non alienum mihi videtur, etsi id non per vocem dominii clare expresserint. Multas res quidem natura seu iure gentium communes vel nullius esse aiebant m), sed non nisi in hypothesi, quia territorium alie-

D 3

nun

f) L. 5. § 1. D. De A. R. D. L. 13. I. de rer. diu.

g) L. 21. C. mond.

h) L. 35. L. 2. § 3 D. de A. R. D.; vbi male sedulus in emendando est Noodr (*probab. iur.* L. 2. c. 6 §. 3.) Locus sanus est, modo inter varios dominii significatus dilinguas.

i) L. 15. D. de V. S.

k) POMPONIUS in L. 6 D. de contrab. emt. vend.

l) Fofius de hac re differentem vid. perill. BÖHNERUM in diss. cit.

m) L. 3. pr. L. 3. § 1. D. de A. R. D. L. 13. § 7. D. de iniur. L. 22. § 3. D. quod vi aut clam.

num inuito populo inuadere aequae nefas putabant, ac alienum agrum inuito dominio. Ita propter naturalem nexum inter res communes iure gentium et inter superficiem territorii ditionisue nemini facultas occupandi moralis erat, nisi ciuibus. Et facultas haec moralis priuatiua nomine quidem, non autem re ipsa a dominio vniuersali mihi differre videtur. Locutiones quae de hisce rebus communibus in iure Romano occurrunt: eas *communes omnium esse n)*, *natura omnibus patere o)*, earumque *communem usum omnibus hominibus competere p)* vniuerse accipi debent de iure naturae, non autem de ciuitate; nec in specie eas de ciuitate Romana valere icti voluerunt. Cuius discriminis quemcunque de rebus hisce meditantem in legendis veteribus ictis Romanis memorem esse oportet. Verus illarum formularum sensus est hic fere: res ad possessionem seu dominium, quod ex occupatione descendit, recipiendum *natura* haud idoneae, tum etiam res nondum occupatae, natura quamuis ad possessionem idoneae, *e iure naturae* omnibus sunt communes. Conspiciant verba SENECAE q) dicentis: *ad reges potestatem omnium pertinere, ad singulos proprietatem*. Ex quo conficitur vocem *communis* nunc de iure gentium, nunc de iure publico esse accipiendam, et saepissime, nisi alterutrum adpositum est, de hoc solo intelligi debet. Tali modo imperator r) ius piscandi *commune omnibus* (nempe ciuibus) esse ait, etsi pisces e iure naturali communes iure gentium sint. Atque ita vox *communis* vsurpata saepius occurrit s).

Sunt ergo res vel iure gentium, vel iure publico communes. Illas non curo, quia non concernunt nexum supremae potestatis cum subditis, ex principiis, supra positis, non tam adespotis, quam rebus nullius adnumerandae. Ab instituto alienae sunt quaestiones de iure supremae potestatis in mare, vel in desertas insulas, ad territorium reipublicae haud pertinentes. Solae res iure publico communes nostrae quaestioni sunt, non confundendae cum rebus publicis in sensu specialiori, quae in dominio particulari vsuque ciuitatis versantur. Illae ex mente ictorum Romanorum omnino occupari poterant. Hoc enim si de nonnullis negant, non tam necessitatem, quam commoditatem et aequitatem spectasse videntur; negant illud praefere-

v) §. 1. I. de ver. div. l. 2. § 1. D. eod.

o) L. 13. D. comm. praed.

p) L. 13. § 1. D. ne quid in loco publ.

q) De Benef. VII. 4.

r) § 2. I. de ver. div.

s) v. BÖHMERS diff. cit. § 4. p. 32.

praefertim de rebus compositis, quarum tamen singulas partes in dominium venire posse non efficiantur; quod in primis accidit in rebus, quae inexhausti usus sunt. Sed ea relatione, qua dominium absolute non recipiunt, a notione adespotorum excludenda, et potiori iure ad loca publica ex mente ictorum referendae sunt. Adespota itaque ita describerem, ut sint res, iure publico communes, dominium peculiare recipientes. Diuiduntur A. in ea, quae pro certo statu in dominio esse nequeunt. Huius generis sunt 1. res sese mouentes dum in libertate naturali vagantur. Dissentiunt Icti, quando res in libertate naturali vagari desinant? Nec norma generalis, tum eas desinere, cum in eum statum redactae sint, ut pro lubitu adprehendi et vsurpari possint, litem dirimit. Consultius est dicere, diuersas fuisse iureconsultis sententias. Non enim quaerimus, quid verum falsumque sit? sed quid iureconsulti Romani senserint? non solliciti de eorum erroribus. Pertinent huc in primis ferae. Ex analogia etiam seruos fugitiuos huius generis fuisse putes. Sed peculiariter excipiuntur. Ideo forte non fiebant per fugam communes, quia semper notis certis agnosci poterant t). 2. Res absconditae sensibusque subtractae, dum nimirum in statu obscuritatis versantur. Mutatur earum natura si in lucem trahuntur, uti etiam ferarum natura per capturam mutatur. B. In ea, quae non possidentur, etsi possideri possent. Horum qualitas pendet plane ex facto. Nec semper de qualitate, qua communia fiunt, liquido constat. De facto nondum coeptae possessionis plerumque litigatur; acquisitio nimirum per accessionem causam reddit difficilem. Varii icti varias in hoc genere sibi normas habent.

§. XXXI.

Cui adespota tribuenda icti putarint? est quaestio valde impedita. Pauca, quae directe disposuerunt, a normis iuris naturae transferenda sunt ad eas, quas agnoscit ius publ. vniuersale; i. e. omnes eorum dispositiones non nisi saluis restrictionibus, quibus ciuitas a statu naturali recedit, intelligendae sunt. Alias enim absonum esset, ictos Romanos de iuribus supremæ potestatis consulere velle.

Omnia adespota *communis* esse aiebant.

1. Res principales, quales sunt loci vacantes, communes vocabant a) saluo dominio vniuersali ciuitatis, b) solo respectu habito ad ius

t) L 13, pr. de acq. vel amitt. poss. L. 1. § 14. D. eod.

ius naturae. Earum rerum occupandarum ius penes singulos de populo esse volebant, sub ea tamen conditione, si norma iuris naturalis in ciuitate circa occupationem adespotorum non mutata, vel sublata esset: cuius vero mutationis vel abrogationis causam non in natura potestatis ciuilibis reperisse videntur. 2. Res accessoriae, siue tales pro certo statu, siue non, constituunt alteram classem, de qua vniuerse idem valet, quod de priori, exceptis paucis limitationibus, e natura rei profectis. Adhaerent a) vel fundo priuato, ita vt earum occupatio sine ingressu in illum fieri nequeat. Tales res solummodo in hypothesi sunt communes. Dominus occupaturum quemcunque arcere potest. Et hoc ius arcendi in effectu parum differt a dominio quiescente, supra exposito. b) Vel loco publico. In his potiori adhuc iure, quam in caeteris, liberam occupandi facultatem cunctis alicuius ciuitatis sociis natura competere opinabantur, vt ex principiis ipsis, supra positis, colligi potest. Quaestionem: an, et quatenus hanc normam iuris naturae ex principiis iuris publici vniuersalis in ciuitate mutare fas sit? prorsus non tetigerunt.

De iuribus regiminis supremae potestatis definiendis parum solliciti fuerunt iureconsulti Romani. Nec tanti est, scire haec. Misam itaque faciamus quaestionem: quam variis aliis modis, citra respectum ad dominium, suprema potestas ex theoria iuris publici vniuersalis iureconsultorum Romanorum vim aliquam in adespota habere possit ac debeat? Nos potius conuertamus ad alteram huius sectionis partem. Mutari posse illa principia vniuersalia per legem ciuilem Icti Rom. dicunt: quomodo in republica Romana variis temporibus mutata sint, iam videamus.

§. XXXII.

Altera huius sectionis pars repetenda est e re vectigali Romanorum. Ius in adespota enim pertinet ad rem cameralem, seu, quae eiusdem fere rationis erat apud Romanos, rem vectigalem.

Sub regibus pauca admodum rei vectigalis vestigia occurrunt.

Sub libera republica supremam potestatem paene omnem penes populum Romanam fuisse scimus, qui curabat, vt belli onera sine incommodo reipublicae perferrentur, et pacis munera decore et ex dignitate ciuitatis sustinerentur. Cuius rei cura a populo senatui et magistratibus ex parte demandata erat. Praecipua subsidia erant vectigalia, quae populus Romanus gentibus deuictis pro dedicationis vario modo

modo imponere solebat, item agri publici, bello acquisiti. Vectigalibus etiam reditus e variis adespotorum generibus comprehendebantur. Arbitrio populi Romani, vel conuentionibus definiebantur dominia subiectarum gentium, et libertas naturalis in occupandis adespotis. Tam variam illarum conditionem fuisse deprehendimus, vt quid in vniuerso exercitio illius iuris, vel etiam quid in singulis adespotis singulis populis licuerit, dici nequeat. Id certe liquet, summae potestatis ius in adespota apud Romanos ex hac parte non circumscriptum fuisse, nisi per pacta et conuentiones; eius exercitium autem ad eos pertinuisse, quibus cura rei vectigalis et aerarii demandata erat, puta ad senatum quoad constitutionem vectigalium ex adespotis *u)*, quoad locandi et administrandi arbitrium, ad censores *x)*. Agri deuictarum gentium *partim* profus ad aerarium rapiebantur, *partim* inter milites, vel inter populos prostratos de nouo distribuebantur. Omnes illorum fructus et prouentus e venatione, metalli fodinis, salinis, lapicidinis, cretifodinis, cotoriis *y)*, picariis *z)*, thesauris etc. in aerarium confluabant *a)*. Quod vero pertinet ad hos, aequiores et benigniores in *subditos non ciues* Romani erant, quam Germaniae principes, gurgite regalitatis omnes vberiores diuitiarum fontes absorbentes, in *subditos suos ciues*. Agris nimirum, qui priuati iuris manebant, quolibet modo secundum libertatem naturalem dominis vt licebat *b)*, modo vectigal impositum, plerumque in decumis consistens, soluerent. Agrorum publicorum et inde prouenientium vectigalium tanta fuit multitudo tantaque vbertas, vt feuerioribus subsidiis, cum incommodo atque iniuria insigni dominiorum priuatorum coniunctis, commode carere possent. Multo exercitus Romanos agri Campani fructibus aluisse, refert CICERO *c)*. Aliquando etiam agros, ab omni onere immunes, colonis benigne concessos esse, verosimile est *d)*. Sed interdum feuerius habitas esse victas gentes legimus *e)*.

§. XXXIII.

u) POLYBIUS VI. 11.

x) POLYB IV. 8.

y) CIC. in orat. de L. Man. c. 7. et BURMANNIUS de vectigalibus populi Romani p. 77 sqq.

z) L. 17. D. de V. S. BURM I. c. p. 14.

a) SICULUS FLACCUS de cond. agr. haec habet: In quibus regionibus (ex hoste captis et vacantibus) montes Romani, quorum vectigal (puta fodinarum reditus) ad aerarium pertinent.

b) BURMANN I. c. p. 13. 77. 82.

c) Orat. 2. agrar. contr. Rullum.

d) LIV. XXI. c. 46.

e) LIV. XI. c. 29.

§. XXXIII.

Quo affluentiora et pinguiora subsidia ad aerarium locupletandum a prouinciis suppeditabantur, eo minus mirandum est, quod populo Romano circa naturalem agrorum usum non derogatum sit. Sub regibus quidem ad pauca ciuitatis onera ferenda obstrictus erat. Sed ab eo inde tempore, quo tot noui diuitiarum et introituum fontes vndiquaque ex prouinciis in aerarium confluebant, non facile inuenies vestigia restrictionis libertatis naturalis, in fauorem aerarii circa dominium atque ius occupandi ciuium Romanorum introductae. Quis populo Romano in agris suis ius venandi, piscandi, cuiuscunque generis mineras et metalla effodiendi *f)*, thesauros acquirendi abiudicauerit? Quin imo omnes illos fundorum fructus immunes a vectigalibus perceptos crediderim. Occurrit quidem iam tempore liberae reipublicae falis vectigal, et BURMANNUS *g)* hoc a salinarum dominis praestitum esse putat. Mihi contra non salinarum dominis inunctum, sed ipsi falis consumptioni impositum esse videtur, more fere vectigalis, apud nos sub nomine *Licent* usitati *h)*. PLINIUM porro *i)* mihi contrarium esse dixeris, haec referentem: *Italiae parcutum esse vetere interdicto patrum, alioquin nullam fecundiorum metallorum esse telurem*. Sed intelligenda sunt haec verba de agris publicis.

§. XXXIV.

Quae olim augendorum reddituum publicorum ex adespota cura fuit populi Romani, vel, eius nomine, senatus et magistratum, ex bono atque libertate reipublicae moderanda, ea transit, mutatis rebus, in imperatores. Senatui magistratibusque omnis facultas, vectigalia instituendi, vel exercendi, et cum illa facultate simul ius in adespota adimebatur. Imperii huius noui fons extat e Vespasiani aeuo fragmentum legis regiae, quod ad definiendam Caesarum potestatem cameralem egregie facit: *utique quaecumque ex usu reipublicae maiestate diuinarum humanarum publicarum priuatarumque rerum esse censebit, ei agere facere ius potestasque sit k)*. Hisce generalibus formulis etiam ius circa adespota comprehensum est *l)*. — Varia autem sub variis

f) L. 13. §. 5. D. de usufr. l. 7. §. 13. D. solut. matrim.

g) l. c. p. 90.

h) Hoc ex Livio II, 9. colligi potest.

i) Lib. 23. cap. 4.

k) Huius legis sub auspiciis Vespasiani Imp. repetitae fragmentum ex tabula aenea produxit JANUS GRATERUS in *Synt. Inscript.* p. 242.

l) BURM. l. c. p. 98.

variis imperatoribus ratio erat administrationis harum rerum; varia officialium, ad id vocatorum, erat denominatio *m*). Omnia ab omnibus nomine et auctoritate imperatorum facta esse, dicere nobis sufficit.

Sub imperatoribus autem, ita reipublicae rationibus flagrantibus, rigorosius ius in aespota a suprema potestate exercitum esse reperimus. Tempore libertatis Romanae, redditibus ad dignitatem sumtusque ciuitatis sustinendos tam large fluentibus ex agris publicis et vectigalibus prouincialibus, immunes erant ciuium possessiones ab iniuriis praestationibusque publicis; prouinciales quidem decumas solvere debebant, saluis tamen ipsis dominiis libertatibusque reliquis. Sed iam sub extremis liberae et suis legibus viuentis reipublicae temporibus factiosorum ciuium machinationibus aerarii fulcra atque subsidia labefactabantur. Nam plurimis legibus agrariis, quas captiosi ciues ferebant, multi agri publici viritim diuidebantur, et quotidie quaedam reipublicae pars decerpebatur. Frequentes sunt de hac re querelae Ciceronis *n*). Ita crescentibus in dies reipublicae expensis, luxuria in locum veteris temperantiae succedente, imperatoribus facultates reipublicae profundentibus, et aerarii redditibus magisque imminutis, vnde ciuitati subleuandae suae inopiae praesidium expectari poterat, nisi e facultatibus iuribusque ipsis ciuium suorum atque subditorum? Quid itaque mirum, si iura, quae antea quibusque in aespotis occupandis libera erant, prouincialibus adempta, ciuibus restricta inuenimus? quin si imperantes de restrictione libertatis naturalis circa vsum aeris, quem omnibus communem esse natura voluit, necessitate publica coactos, cogitasse legimus *o*)?

§. XXXV.

De locis vacantibus caesares pro lubitu disponebant. Saepius ex rescripto a priuatis loca publica vacantia petita fuisse reperiuntur *p*). Laudat Suetonius Vespasianum, quod vacuas areas occupare ibique aedificare cuiusque permiserit *q*). Dari solebant areas vacantes ab imperatoribus pro annuo vectigali, quod a solo vocabatur solarium *r*):

E 2

§. XXXVI.

m) Cf. BURM. l. c. p. 113. 120 sqq.

n) Ep. ad Atticum 11, 16.

o) De vectigali aërico vid. CUIACIUS X. Obs. 7. et BULENG. de vectigal. P. R. c. 17.

p) L. 41. C. Theod. de opp. publ.

q) In vita Vesp. cap. 8.

r) BURM. l. c. p. 203.

§. XXXVI.

Plura metalla sibi principes vindicarunt, fisco eorum redditibus beantes, quae per damnatos in metalla exercebant. In agris publicis illa iam sub republica libera ad ciuitatem spectabant, non autem in priuatis. Sed his in dies molestior fiebat imperatorum dominatio. Suetonius ¹⁾ refert: *plurimis ciuitatibus et priuatis veteres immunitates et ius metallorum ac vectigalia adempta*. In primis autem aurifodinas, utpote foecundissimas, in caesarum patrimonium transiisse inuenio. Strabo ²⁾ refert, aurarias fisci haberi ut plurimum ³⁾. Ex peculiari gratia, ut argenti, ita et auri fodinae, interdum priuati iuris manserunt. Strabo ⁴⁾ refert, argentifodinas in priuatorum possessiones demigrasse. Sed ex Ammiano ⁵⁾ colligitur, quocum ingenti vectigalium onere illud ius coniunctum fuerit. Vti in re frumentaria, ita et in re metallica loco veterum vectigalium canon, pro venarum foecunditate, vel sterilitate definitus, imperabatur, qui sub nomine *canonis metallici* obuius est ⁶⁾. Constitutione Valentiniani et Valentis ⁷⁾ inuitantur priuati ad metalli fodinas exercendas, sed sub obligatione canonis metallici praestandi. Ad incrementum reddituum cameralium e metallis illae concessionem gratiosae egregie faciebant, tam quia terrae visceribus cum successu aperiendis sola indagatio, iussu et auctoritate principis suscepta, haud suffecisset, quam quia per auctum rei metallica studium priuatorum, simul augebantur redditus principis ex canone metallico. Ex his iam fati adparet, quantam iacturam, tam prouinciales quam ciues, circa libertatem naturalem in eruendis et extrahendis metallis sub imperatoribus fecerint. Illa enim ad solum arbitrium et benignitatem principis restricta fuisse videtur. Quod sub Titis donatum erat, rursus adimebatur sub Neronibus.

§. XXXVII.

Eadem fere, quae metallorum, ratio est lapidinarum, cotariorum, picariorum etc. Metalla enim in sensu lato apud latinos audiunt omnes res fossiles ⁸⁾. Vsum fundorum naturalem in indagandis rebus pretiosioribus subterraneis totum fere ad libidinem imperatorum

¹⁾ Vit. Tiber. c. 49.

²⁾ L. 3. p. 148. Tacit. annal. VI. c. 19. L. 6. §. 2. D. ad L. Inl. peculatus. L. 38. D. de poen.

³⁾ l. c.

⁴⁾ l. 31. c. 6.

⁵⁾ l. 4. C. Theod. de metallar.

⁶⁾ l. 2. C. Insi. et 3. C. Theod. de metallar.

⁷⁾ V. Cujac. Obs. XV. 21. SALMASIUS et CASAEUBONUS ad Spart. Peseen. Nigr. cap. vit. BURM. l. c. p. 90. 92.

rum restrictum inuenimus. Quomodo vero libertati naturali quoad lapicidas derogauerint, et quid sibi tribuerint, optime docet L. 3. C. *de matallar.*, qua lege conceditur omnibus, vbicunque venas faxorum laboriosis effossionibus persequantur, marmora excindere, si in proprio solo, sub vectigali decimarum, si in alieno, sub obligatione, vltra fisco debitum vectigal etiam alteras decimas domino loci praestandi. Benigniores in hoc genere imperatores ideo fuisse videntur, vt pro eximia vrbs ornandae cura materies erigendis aedificiis et palatis sufficiens recensque esset, ne molibus e materie vetustate delapsarum aedium constructis vrbs deformaretur et dehonestaretur *b*). In prouinciis tamen ipsi principes fodinas plurimas exercebant, ita tamen vt eas redemptoribus locarent. Certe de cotariis exemplum extat in L. 13. D. *de publican.*

§. XXXVIII.

Sub metallis etiam salinae comprehenduntur. Dupliciter considerandae sunt. Fuere vel publici, vel priuati iuris. Publicae, ad patrimonium principis spectantes, fuisse videntur eae, quae in locis publicis et in fundis prouincialium, sub duriore subiectionis iugo gentium, versabantur *c*). Publicae sub regibus erant v. c. eae, quas Ancus Marcius primus apud Romanos circa Hostiam instituit *d*). Priuatos autem a iure salinarum non plane exclusos esse, adparet e variis digestorum locis *e*).

§. XXXIX.

Ius circa thesauros multis modis sub imperatoribus variatum est. Pertinere solebant ad fiscum *f*), ita tamen, vt pars inde redderetur fundi domino, tempore Constantini dimidia, sub sequentibus imperatoribus quarta *g*): sed non constans et perpetua erat haec norma. Alii imperatores gratiosiores et benigniores, alii seueriores *h*).

De venationis et piscationis fati sub imperatoribus inter omnes constat.

E 3

SECT.

b) Plures causas attulit BURM. l. c. p. 84 sqq.

c) V. BURM. l. c. p. 91.

d) PLIN 31, 7. LIV. I, 31.

e) L. 4. §. 1. *De reb. cor. qui sub tut.* L. 22 §. 3. *De usu et ususfr. leg.*

f) L. 31. §. 1. D. *de A. R. D.*

g) L. I. et 2. C. *Theod. de thesauris.*

h) V. CASP. ACH. BECK pr. *de historia et satis doctrinae de thesauris.* Ien. 1729.

SECT. III.

Fundamenta iuris supremæ potestatis circa adespota ex principiis iuris publici Germanici.

§. XL.

Concernit argumentum nostrum territoriorum Germanicorum peculiarem constitutionem. Regalia accidentalia, quæ immediate a caesare ad superioritatem territorialem translata sunt, definiuntur legibus imperii, quale est v. c. ius recipiendi iudæos. Sed ea, quæ concernunt iura subditorum eorumque nexum cum superioritate territoriali, per leges imperii non definita sunt, nec commode definiiri poterunt, consultationibus et conuentionibus territorialibus permittenda. Huiusmodi est ius in adespota. Frustra itaque de eo quaeritur ius aliquod imperii scriptum, aut perpetua et certa aliqua obseruantia. Quo fit, vt nihil difficilius et impeditius, simulque nihil contentiosius sit, quam vniuerse aliquid de hisce rebus definire. In his causis nil consultius nihilque tutius est, quam ab illis temerariis hominibus quam longissime distare, qui, non solliciti, quid rei natura ferat, turpe sibi putant, non omnia acu tangere et ad amissim definire posse. Ego certe illorum viam haud ingressus sum in proposita quaestione, cuius argumentum accurate definiri tantum potest ex peculiari cuiusvis territorii iure publico, non autem ex vniuerso iure publico statuum imperii. Quod ex rei natura expectari potest, id in medium tuli, nempe 1. ius multiuarie subsidiarium, sub innumeris conditionibus et restrictionibus in quouis territorio, et in quauis causa tantum admittendum: tum etiam positiones et principia generalia e statu Germaniæ deriuata. 2. Refutationem eorum fundamentorum, quæ propter vagum et incertum ambitum huc illuc detorqueri possunt, et vix credibili leuitate a multis ad adstruenda feueriora de regalitate adespotorum principia adhibentur.

Ex comparatione omnium Germaniæ territoriorum de nostro argumento instituta, ad obseruantiam iusque subsidiarium *commune* forte concludi possent. Sed huic operoso aedificio erigendo materies sufficiens adhuc deest. Haec fors communis est nostro argumento cum tota doctrina iuris publici statuum imperii vniuersi, qua, vt nunc est, nihil mancius, nihil sterilius.

§. XLI.

§. XLI.

Nec in iure publico Germanico deferenda mihi videtur adespotorum definitio supra propinata, quae, quia ex re ipsa hausta est, in contemplatione et perscrutatione constitutionis S. R. I. iudicium non corrumpet. Ridicula est eorum ratio, qui in definitione ipsa adespota ad principes Germaniae referunt, et deinceps de eorum iure in illa quaerunt. Scilicet ipsum principium in definitione petunt. Tutius est, ex notione iuris publici vniuersalis, ad formulam imperii accommodata, ius principum Germanicorum in adespota determinare. Lex civilis quidem illam notionem varie mutauit; sed in ipsa hac mutatione spectatur ius in adespota, non supponendum, sed prius in examen vocandum. Hoc valet v. c. de iis adespotis, quae ex fundamento constitutionis Friderici, infra illustranda deriuantur et principibus tribuuntur; item de iure appulfus.

Ex innumeris et infinitae varietatis adespotis alia maioris, alia minoris aestimationis sunt: tum etiam pro rerum temporumque vicissitudine nunc nullius plane, nunc admodum magni pretii sunt. Illa, quia tantum commoda cameralia spectantur, non in censum veniunt. Si ergo breuis et certus adespotorum numerus alicui principi, cui plenum in illa ius competere fertur, adscribitur, non ita fit, ac si in reliqua omnia nullum ius plane haberet, sed quia illis vti non conducit. Hoc exemplo nitri illustrari potest, tunc demum ad adespota principum, seu regalia relati, cum pluris aestimari incipiebat.

§. XLII.

Duplex est suprema potestas in Germania: altera imperialis, altera territorialis. Illa penes imperatorem et imperium, haec penes status imperii.

Si quae extarent adespota intra fines Germaniae sita, nec tamen ad vllum territorium pertinentia, ea sibi optimo iure vindicare posset imperator cum imperio. Et quis negauerit, talia extare? Fieri certe posset, vt in castellis imperii huiusmodi aliquid reperiretur. Illa habeat sibi imperator cum S. R. I. ex aße.

Sed alio respectu e reseruata iurisdictione imperiali caesari competunt varia iura in adespota territorialia, illi subordinata i). Tentabatur anno 1741, potestatem cameralem circa adespota iurisdictioni caesareae quodammodo subtrahere per nouum passum, capitulationi caesa-

i) MOSER v. d. *Landesh. überhaupt*, cap. 13.

caesareae inferendum; sed frustra k). Omnino caesaris et imperii interest, quomodo quilibet status subditos suos eorumque dominia tractet: HIP. A LAPIDE id quidem imperatori curae non esse, nec esse debere putat. Sed alia docentur in cap. caes. art. 15. §. 1. 4. 5. 9. it. art. 19. §. 6. 7.

§. XLIII.

Nonnulli l) certa adespotorum genera in fundis nobilitatis immediatae caesari tribuunt, v. c. auri et argenti fodinas, illi non concedentes *regalium essentialium complexum, sed exercitium, ad modum possessionis legitima restrictum*. Sed nobil. immed. pleno iure fisci et regalium gaudet m).

Veterum ictorum plurimi tribuebant caesari ius domini etiam in adespota territorialia, dicentes eorum ius a statibus imperii *nomine caesaris non nomine proprio* exerceri. Male. Status imperii illud in suis territoriis a caesare impetrant, sed semel impetratum *suo nomine* exercent n).

Simile quid ex sua peruersa norma: *tantum valere caesarem in imperio, quantum status in suis territoriis* elicit MEVIUS o). Refutatur a PÜTTERO p).

§. XLIV.

Iura superioritatis territorialis, de qua iam mihi pauca vniuerse praemittenda sunt, non differunt ab iis, quae in quavis alia suprema potestate ius publicum vniuersale agnoscit, nisi vbi iure conuentionali, lege positua, obseruantia immutata vel aliter definita sunt. Hae mutationes respiciunt I. *vel* caesarem et imperium, de quibus extant multa iura scripta; II. *vel* constitutionem territorialem, de quibus nihil vniuersali iure definitum est. Posteriores, concernunt I. *vel* extensiones iurium, seu terminum, vltra quem superioritatem territorialem a norma generali supremae potestatis distare nefas est. Cuius generis sunt in primis eae, quae fanis de ciuitate principis prorsus contrariae sunt. Non licet v. c. superioritatem territorialem eo extendere, vt inde fiant status imperii veri territoriorum domini. Pari modo nec ex fundamento status feruilis iura superioritatis territorialis

k) MOSER l. c. c. II. §. 29. p. 243.

l) DE CRAMER in d. Wezl. Beitr. Th. 3. p. 186.

m) PÜTTER Inst. iur. publ. §. 462. p. 561.

n) MOSER l. c. c. I. §. 7. p. 13.

o) P. 2. dec. 10. P. I. dec. 102. P. 3. dec. 101.

p) In den Beiträgen zum teutschen Staats- und Fürstenrecht Th. I. n. II. p. 188 sqq.

torialis amplificare licet, quippe quia profus cum societate ciuili pugnans. Dedicant superiores Germaniae territoriales iura exercere, quorum origo tam sordida est, tam inhumana, vel certe ea ex statu humanitatis et libertatis hodiernae temperent. 2. *Vel* restrictiones iurium. Terminus citra quem superioritas territorialis restringi potest, nullus est. Exemplum in promptu. E fundamento salutis et necessitatis publicae supremae potestati in genere multa iura descendunt. Sed eadem in superioritate territoriali restricta sunt per pacta, in primis per pollicitationes statuum, cum perueniunt ad principatum, in quibus promittunt, cuiuscunque iura religiose tueri. Non ergo illud fundamentum hic tantum valet, tantique ambitus est, quanti in iure publico vniuersali; quamquam in illud adulatorum Neronum pusillorum nostrorum tam captiose prouocant, vt euincant *daß salus publica in einem jeden besondern Zeitpunkt nach des summi imperantis Bestimmung Ziel- und Maaßsetzung abgemessen werden müsse, dem nachher alle andern Gesetze, Verträge und Anordnungen billig zu weichen hätten* q).

Deficientibus limitibus et determinationibus positius, ex iisdem principiis superioritas territorialis diiudicanda est, ac quaeuis alia suprema potestas. Egregie de hac re disputat perill. PÜTTER r).

§. XLV.

Omnia superioritatis territorialis iura dupliciter considerari possunt: 1) ratione caesaris et imperii, 2) ratione internae constitutionis territorialis, ordinum prouincialium et subditorum. Vtraque consideratio in quouis iure probe a se inuicem separanda est, ne fundamenta ab vna ad alteram male et praepostere transferantur. Ista commixtio multum nocuit nostro argumento, dum ea fundamenta, quibus status imperii ius negatiuum in ordine ad caesarem et imperium tantum acquisuerunt, ad euincendum affirmatiuum ius ratione constitutionis territorialis adhibita sunt. Sic ex infeudatione nihil sequitur, quam ius, caesarem excludendi ab occupatione adespotorum in singulis territoriis, nequiquam vero ius, status prouinciales et subditos ab eorum occupatione excludendi.

Quod

q) Sic sonat resolutio ducalis Würtemberg. de 3. Ian. 1763. *In der neuen Europ. Staatskanzley* T. 14. p. 81.

r) *In d. Beytr. z. teutschen Staats- und Fürstenrecht* Th. 1. Adde MOSERUM *von der Landesoberhaupt*, cap. 3.

Quod attinet ad statuum imperii ius circa adespota ratione caesaris, iam ex §§ XLII et XLIII liquet, nil huic tribuendum esse, omne illis. Ante superioritatem territorialem introductam Germaniam vnum quasi territorium erat; vna suprema potestas penes caesarem, vi cuius caesar omnia adespota, *quae non vi autonomiae aut alius tituli ad subditos pertinebant*, occupare poterat. Haec rerum facies adhuc exeunte saeculo X erat s). Sed per varias donationes, concessionem t), infeudationes suum ius aliis contulerunt caesares in adespota, et in specie per auream bullam. Diu adhuc post comparent quidem illius pauca vestigia in concurrentia quadam Caesarum, qui nimirum privilegia de occupandis adespotis principum subditis concedere solebant, sed et haec deleta sunt per inualecens plenae superioritatis territorialis ius u). Hodie ergo statuum ius in adespota in ordine ad caesarem, seu ius, excludendi caesarem ab adespotis territorialibus, duplici fundamento nititur: altero vniuersali; quo pertinent in primis obseruantia imperii et superioritas territorialis: altero particulari. Huc pertinent speciales concessionem, infeudationem, nominatim aurea bulla. Sed priora fundamenta tam late patent, vt posteriora pro superuacaneis habenda sint. In legibus imperii cumulari solent x).

§. XLVI.

Ex principiis iuris publici vniuersalis id est regale, quod regi-
mini essentialiter inest. Ius publicum Germanicum agnoscit etiam
iura, quae statibus imperii eorumque superioritati territoriali non
nisi accidentaliter insunt, eoque nomine probatione egent. Si pro-
bari possunt, tunc effectum habent, vt libertas naturalis subditorum
circa eorum occupationem vsuque plane tollatur, iisque nil nisi
tituli gratiosi relinquatur. Dupliciter semper consideranda sunt:
I. *vel* respectu totius imperii, vbi quaeritur: an ius aliquod sit regale
per totam Germaniam? Si hoc de iure circa adespota, vel de speciali
re sub illo contenta, probari possit, haberemus obseruantiam satis
luculentam, quam supra extare negauimus. Repugnat sibi MOSER,
qui alio loco y) obseruantiam extare inficiatur, alio loco z) multa
adespota enumerat, quae sibi per totam Germaniam regalia esse vi-
dentur

s) V. STRUËE'S N. St. Th. 4. p. 22.

t) Vid. in primis Frid. II. dipl. de a. 1220 et 1232, in d. *neuesten Samml. d. R. Absch.*
Th. 1. p. 17. it. in SCHMAUS corp. iur. P. p. 4. 6.

u) V. PÜTTERS Beytr. Th. 1. n. 14. §. 9. p. 221.

x) Cap. caes. art. 21. §. 4.

y) V. d. Landesb. überhaupt, cap. 1. §. 4. p. 11.

z) V. d. Landesb. über Eyde etc.

dentur. Vti plerique, ita et MOSER, admodum leuis est in hac re, qui regalitatem vnius alteriusue adespotorum generis ex hac vel illa lege provinciali demonstrare solet, commiscens regalitatem imperialem cum territoriali, quoad vim suam a se inuicem tam diuersam. II. *Vel respectu singulorum territoriorum.* Vnius territorii regale ad alterum territorium nullam prorsus vim habet. Si vero speciatim regale adespotorum respicimus, siue imperiale, siue territoriale, omnino cauendum est, ne ab vna adespotorum specie ad totum iurium complexum concludamus. Singula de singulis affirmanda vel neganda sunt, si de tam graui principio, quale est regalitas, quaeritur: nec norma illa fati inculcari potest: *Singula adespota in singulis territoriis consideranda esse; non complexum omnium adespotorum vno nomine in singulis territoriis, nec singula adespota vno nomine in complexu omnium territoriorum.* Ita rem distinctius et subtilius definiendo, et quasi in partes refecando, de principiis quotidianis circa regalitatem adespotorum actum fore arbitror.

§. XLVII.

Regalitas, a parte caesaris et imperii considerata, in adespotis me non morabitur. Maioris momenti est ea, quae spectat ad constitutionem territorialem. Exinde adstrui debet I. *tam* regalitas territorialis adespotorum; ita vt quaeratur: 1) quid iuris hic vel ille status in singula adespota a caesare per acquisitam superioritatem territorialem in se legitime, i. e. cum consensu eorum, quorum intererat, transtulerit? 2) quid iuris postea legitime accesserit? II. quam regalitas imperialis. Haec sola est instituti nostri; illa non nisi quatenus ad hanc fundandam facit? Haec nimirum *in singulis adespotis* ita probanda est, vt quaeratur: 1) quid iuris omnes status in hanc, vel illam adespotorum speciem per translata[m] supremam potestatem nacti fuerint? Si euinci potest, omnes status hoc modo tale ius, quale nobis comprehendit vox regalis, in adespota acquisiuisse, tunc vera vna obseruantia imperii adest; 2) quid iuris omnes status post superioritatem territorialem introductam per titulos conuentionales territoriales sortiti fuerint? Sed ex tali concentu fortuito, nec in ipsa imperii constitutione fundato, ad consuetudinem vniuersalem imperii non recte mihi concludendum esse videtur. Talem regalitatem nec de vilo adespotorum genere euincere mihi sumserim. Vulgo quaerunt, quid soleat regale esse in variis territoriis? vt inde colligant regalitatem per vniuersam Germaniam a).

F 2

§. XLVIII.

a) Huius erroris cum multis aliis reus est MOSER v. d. *Landesh. überh.* cap. 10. § 6. p. 211.

§. XLVIII.

SCHÖPFER *b*) aliique regalitatem adespotorum ex iure Romano deducunt, supponentes etiam in hisce rebus illius vim communem. Hac semel supposita, adespota statibus imperii competere dicunt, quia iureconsulti Romani eadem ad supremam potestatem retulerint: tum etiam principia de fisco Romano in Germania valere volunt. Sed iam supra vidimus, omnem iuris Romani usum ab hisce rebus proscibendum esse, in quo consentientes mihi habeo multos Germaniae principes, iam anno 1609 in epistola ad Rudolphum imperatorem iuris Romani usum in argumentis iuris publici Germanici profus damnantes *c*). Ius fisci Romanorum autem toto coelo ab eo differt, quod status imperii in subditos suos exercent. Perite horum fundamentorum vim aestimat, et omnibus reliquis tam spuris, quam genuinis fundamentis suum pretium recte statuit CHR. THOMASIVS *d*). Etiam si autem usum iuris Romani in hisce rebus largiamur *e*), tamen non talis principum fauorprehenditur, qualem aduersarii vrgent, vt e sectione secunda liquet.

Sanae mentis haud compotes esse iures, qui cum WESENBECIO *f*) *metallorum* significatum latinum (§. XXXVII.) ad Germaniam transferunt.

§. XLIX.

Vix opus est, monere, constitutionem Friderici I. (II. F. 56.) Italiae soli destinata esse, vt ex ipso Freyisingensi discimus, quem de comitatu Friderici in Italia fuisse probabile est. Ansam huic constitutioni, qua imperator in summum odium principum Italicorum incidit *g*), ius Romanum, tunc temporis iam in patria instituta moresque summa cum atrocitate faeuens, et insana iureconsultorum Romanorum consilia dederunt. Fridericus eadem principia in Germaniam vna cum successoribus suis transferre voluisse videtur. Certe ab illo inde tempore in literis inuestiturae caesares arrogantius et imperiosius de regalibus loquuntur, gratiam affectantes, vbi olim

ius

b) In diff. cit.

c) V. MOSER *v. d. Kaiserl. Regier. Rechten* Th. I. § 24. p. 81.

d) In diff. de regalibus fisci etc. (Halle 1713.) cap. I.

e) Interdum in vno alteroue adespotorum genere confirmatus est per leges prouinciales. V. MOSER *v. d. Landesb. über Erbe* etc. cap. 18. § 4. p. 220.

f) *Consil.* 45. n. 24.

g) V. Bünau's *Leben Frid.* I. p. 191.

ius agnoscebant *h*). Nimirum illos ingentes redditus ex hisce principis Romanae regalitatis ex Italia in cameram caesaream confluentes *i*), caesares ad aliquid etiam in Germania audendum inuitasse credibile est. Eos autem ausis suis excidisse, iam ex comparatione multorum caesareorum diplomatum, ad Germaniam et Italiam spectantium, liquet. Compara modo priuilegium Ruperti, Rom. regis, Florentinis an. 1401 concessum *k*), cum vna ex multis literis inuestiturae Germanicis apud MOSERUM *l*). Ex illa constitutione itaque fundamenta pro regalitate adespotorum in Germania repetere aequè absurdum est, ac si velles legem illam Frid. I. in campis Roncaliae latam, qua ducatus, marchias, comitatus de caetero non diuidi iubet, ad Germaniam trahere. Quid huic constitutioni apud nos tribuendum sit, egregie docet perill. PÜTTER *m*): copiosus de ea est SIXTINUS *n*).

§. L.

A caesare regalitas adespotorum ad superioritatem territorialem demigrasse vulgo dicitur. Quanta est discrepantia inter ius, quod olim caesares in adespota exercebant, et inter regalitatem, qualem plerique status sibi ex illo fundamento arrogant? Qui fieri potuit, vt caesar praeter *suum* ius aliquid in alios transmitteret? Valde ignarum historiae medii aevi eum esse oportet, qui regalitatem hodiernam caesaribus in medio aeuo vindicare sibi sumserit. Nimirum eatenus ius in adespota habebat, quatenus nec maior vis ei resistebat, nec per autonomiam restrictus erat: hanc autem quis nescit quam late patuerit. Nec stabilita superioritate territoriali superiores territoriales in recessibus pactisque prouincialibus ad successionem in iura caesarea quoad adespota prouocasse legimus; sed plerumque conuentum est, e statu possessionis rem definire, qui vnicus modus litis componendae in illa confusione esse videbatur *o*). Multis imposuisse

F 3

viden-

- k*) Prima vestigia in re metallica Bavarica reperi in *dipl. Frid. II. imp. de a. 1219. Ap. LORV (Joh. Ge.) Sammlung des Bayerischen Bergrechts etc. (München 1764. fol.) p. XI. §VIII. not. b.*
- l*) Tempore Frid. I. redditus caesaris, qua talis, erant quotannis ad XII milliones imperialium, *V. Gött. Histor. Magaz. 4 B. 1 St. p. 147.*
- k*) Ap. J. J. MASCOV in *diff. de iure imperii in magnum ducatum Etruriae (I. dipl. 1721. 4.)* app. doc. p. 10.
- l*) *Einleitung z. Reichshofraths Proceß. Th. 1.*
- m*) *Litteratur des teutschen Staatsrecht Th. I. it in den Beytr. z. teutschen Staats. u. Fürstent. Th. 1. Abb. XII.*
- n*) *In tr. de regalibus.*
- o*) *Exempla, ex legibus et recessibus prouincialibus excerpta, vid. ap. MOSER d. d. Landesb. über Erde etc.*

videntur frequentes illae concessiones, donationes, infeudationes caesareae, de iure adespotorum disponentes, ex quibus recte ad regalitatem concludi posse putabant. Sed genius illius aevi erat, ut iurium suorum perfectissimorum caesaream confirmationem et corroborationem, siue in formam donationis, siue infeudationis redigendam, omnes, quibus facultas dabatur, quaerent; quia nimirum caesarea auctoritas in illis turbulentis temporibus multum valebat ad iura contra violentiores tuenda. Deinde etiam pleraeque illarum infeudationum et concessionum de bonis imperatorum camerilibus agunt, in quibus regalitas sese non exferere poterat. Admodum luculente hoc demonstratum est in illis contentiosis scriptis de regalitate venationis. Comparavi multa documenta de re metallica, et eandem rationem mihi reperi. Nimirum regiones montanae asperae et incultae, in quibus plerumque venae metallicaee latent, pertinent, ut loca inculta, ad caesarem. Donec non probetur, caesarem ius metallifodinarum in fundis non camerilibus exercuisse, pro regalitate non praesumi potest. Coniungendus est paragraphus proxime sequens.

Variis temporibus quidem varia iura caesaribus in adespota fuerunt. Sed nobis normae instar sunt ea, quae vicina et contermina originibus introducendae superioritatis territorialis reperiuntur,

§. LI.

Quo minus ex infeudationibus caesareis regale adespotorum repeteri queat, impedit vel hoc, quod non omnes Germaniae ditiones in nexu feudali cum caesare et imperio sint. Sed de hoc non arguemur; longe enim pleraeque hac necessitudine tenentur. In literis inuestiturae conceduntur terrae cum agris, campis, arvis, mancipiis, pratis, pascuis, syluis, aquis, aquarumque decursibus, piscationibus, molendinis, cultis et incultis, viis et inuis, quaesitis et inquirendis etc. p). Quid inde sequitur? Mihi quidem non solum non regalitas vniuersi adespotorum complexus, sed ne speciatim quidem enumeratarum rerum inde sequi videtur. Quo mea sententia nitatur quoad infeudationes, ante superioritatem territorialem introductam factas, paragrapho antecedente expositum est. Recentiores debent pro diuersis rebus di-

verso

2) Eiusmodi formularum segetem habes in PFEFFINGERI *Vitr. illustr.* lib. 3. tit. 18. Tom. 3. p. 1363. CRAMERI *Obs.* 538. p. m. 246. MOSERS *R. Hofr. proc.* 3. B. p. 11. 199. MEIBOMII *dipl. Wittekindo subiuuatis.* STRUY *Syntaxm. iur. feud.* c. 6. aph. 7. n. 10. NOE MEURER *vom Jagd- und Forstrecht* p. 3. p. 55. p. 7. p. 137.

verso modo intelligi de dominio bonorum cameralium *q*), de administratione bonorum publicorum, de superioritate territoriali cum annexis iuribus, iurisdictione, suprema inspectione, supremo imperio in bona priuatorum iisque adhaerentes res, tum etiam de iuribus, ex aliis fundamentis v. c. ex constitutione legibusque fundamentalibus territorii, vel ex principiis iuris publici vniuersalis superioritati territoriali competentibus. Exinde autem non deriuari potest regalitas adespotorum, vel ius potestatis cameralis, omnia adespota sine respectu ad possessionem fundorumque dominos ex libertate naturali eximendi sibi que arrogandi. Omnia iura quae caesar tribuit, quin ipsa concessio superioritatis, non nisi saluo iure tertii intelligenda sunt *r*). Quodsi omnes res in literis inuestiturae, tali modo enumeratae, instar regalis potestati camerali subessent, quis tunc adhuc habuerit, quod suum adpellare audeat? Ridiculum esset, ex capite inuestiturae statibus imperii regalitatem molendinarum, sylvarum etc. assignare. Equidem illas infeudationes potius vim resignationum a parte domini directi, quam dispositionum vel distributionum quoad nexum inter vasallum eiusque subditos habere puto.

§. LII.

Ad regalitatem huius illiusue adespotorum generis in peculiari quodam territorio argumenta, ex obseruantia desumpta, aliquid valere possunt. Sed ad regalitatem imperialem ex obseruantia demonstrandam probari deberet, eandem olim ab imperatoribus exercitam, et postea in superioritatem territorialem translata fuisse *s*). Quod vero quam parum fieri possit, iam supra probare studui.

De argumentis, ex concentu plurium territoriorum ad regalitatem quorundam adespotorum ductis, non tanti est, aliquid addere (§. XLVII).

§. LIII.

Auream bullam probandae regalitati adespotorum vniuersali nec quoad eorum complexum, nec quoad singula obiecta, inferuire posse, per se liquet, etsi hoc nomine non raro a iureconsultis allegetur, argumentis ab analogia petitis. Sed ne in electorum quidem territoriis

q) V. STRUBE R. E. Th. 2. B. 73. p. 278.

r) V. STRUBE N. Sr. P. 1. §. 22. p. 559.

s) V. PÜTERI *Bejtr.* etc. Th. 1. p. 207.

riis regalitas adespotorum inde fundari potest, quod iam adcurata passus concernentis interpretatio docet t).

§. LIV.

Egregius vsus iuris publici vniuersalis est in nostro argumento, sed quam parum idoneus sit ad regalitatem adespotorum confirmandam, ex prima sectione patet. HOBBSII principia eum sectari oportet, qui illam ex hoc fonte deriuari posse putat.

§. LV.

Vix credibile est, quam leues sint iureconfulti in probanda regalitate adespotorum. Vt euincant, certam adespotorum speciem per Germaniam ad regalia referendam esse, inter alia etiam prouocant ad decisiones supremorum imperii tribunalium, quibus huic, vel illi statui regalitas adespotorum vel restrictiue, vel absolute adiudicata est, cum tamen illae nitantur peculiari territorii alicuius constitutione, et peculiarem prorsus causam cum singularibus dubitandi et decidendi rationibus respiciant. Exempla huius temeritatis notauit PÜTTER u). In eundem lapidem mihi impigisse videtur MOSER x).

Interdum etiam prouocatur ad notorietatem imperii, probationis loco dissertatione aliqua obscura et ignobili allegata y).

§. LVI.

Argumenta denique ad regalitatem certorum generum adespotorum nonnulli ducunt ex locis speculorum, in quibus varia adespota potestati regiae tribuuntur. In potestatem regiam nimirum superioritatem territorialem successisse aiunt. Talis locus est *iur. prov. Saxon. et Suev. Alle Schätze unter der Erde tiefer als ein Pflug geht, begraben, gehören zur königlichen Gewalt*. Sed vti hoc ius imperatoribus olim fuisse supra vniuerse negauit, ita etiam glossa alium locum, ita sonantem: *Wenn ein Erbe erblos stirbt, da sich niemand zu zeuget binnen Jahr und Tag, das fällt an die königliche Gewalt*, de omnibus, qui iurisdictione gaudent, explicat z). Haec interpretatio recte transferatur a posteriori loco ad priorem. Iurisdictionem autem tunc temporis habe-

t) V. PÜTTERS Beytr. etc. Th. 1. Abh. XII. Adde LUDWIGS und ORHLENSCHLAGERS Erläuterungen der gülden Bullen.

u) In BECKMANN'S Beytr. zur Ocken. Th. 3.

x) Tr. v. der Landeshoheit über Erde etc. cap. 14. §. 5. p. 192.

y) Ita DE CRAMER Weel. Nebenst. Th. 21. p. 106.

z) Eadem est explicatio huius loci in *Conf. et c.* P. II. conf. 53.

habebant cum caesare concurrentem ciuitates, nobiles etc. in suis ditionibus. Ita ex hoc loco potius argumentum duci potest ad ius landfaffiorum in hereditates vacantes, in suis ditionibus repertas, quae quasi fructus iurisdictionis putatae esse videntur. Multa certe iura prouincialia et statutoria cum coniectura hac conspirant *a)*. Auctoritatem speculorum in hac materia paucis definit PÜRTER *b)*.

§. LVII.

Quod modo de adospotis vniuerse adserui, id de regali metalifodinarum hoc § speciatim probare mecum constitueram; quippe cuius, tamquam separatae prorsus causae, patrocinium etiam ii genere non dubitant, qui ad libertatis naturalis defensionem alias quam propensissimi reperiuntur. Quoniam vero huic operosiori instituto chartae scriptionis legales non sufficerent, id totum, alio tempore mihi sigillatim tractandum, repono.

§. LVIII.

Ex hisce principiis adparet, regalitatem territorialem semper esse probandam *c)*, vniuersalem autem esse nullam. In eius locum succedunt principia iuris publici vniuersalis, ex quibus quilibet suarum rerum plenissimum vsum habere praesumitur. Quatenus autem haec libertas naturalis citra respectum ad superioritatem territorialem restricta sit, huius loci non est quaerere. Non curamus contentiones de hac re inter dominos patrimoniales et rusticos, inter ciuitates et ciues etc. Sed superioritati territoriali in genere opponimus subditos.

Ad hoc fundamentum iuris, adespota occupandi, non raro accedit aliud, ex autonomia descendens. Cadit in primis in ciuitates prouinciales *d)*, quae vi illius analogi superioritatis territorialis omnia fere regalia exercuerunt. Luculentum extat exemplum in regali monetae. Sponte autem plerumque sese principibus subiecerunt, ita vt veteri autonomiae iuri nihil detractum esse putandum sit, nisi quod princeps

a) Reform. Nor. P. II. tit. 25. l. 1. *Würtemb. Landrecht* de a. 1555. P. IV. tit. 23. *Eslin- gische Willkühr* tit. 23. *Statut. Mühlhusana* de a. 1692. lib. 3. art. 95.

b) In *d. Beyträgen* etc. Th. I. Abh. XII. Adde SCHILTER *Exerc. ad tit. 45. §. 27 et 32.*

c) STRUBE in *d. Nebenst.* P. I. §. 22. p. 599. *Die Daurung derjenigen Gerechtsame, welche Fürsten auch zu der Zeit hatten, wie sie nur Magistratspersonen waren, ist zu vermuthen.*

d) Eius vsum hodiernum recte videt HASELBERG in *f. jurist. Bibl.* 1 B. 2 St.

princeps probare possit e). Idem respectiue valere potest de nobilibus landfassis.

Porro etiam subditi ex infeudationibus caesareis ius certorum adespotorum habere possunt. Illae mihi vestigia antiquae autonomiae esse videntur. Nempe vt subditi iura sua in certa adespota, ex autonomia sibi competentia, contra ingruentem superioritatis territorialis dominationem tuerentur, ad auctoritatem caesarum confugerunt, vario concurrentiae iure in territoriis adhuc gaudentium. Hisce infeudationibus vel hodie adhuc stare debet sua auctoritas, quae regalitati aduersatur f). Omnes hi tituli tacite quasi adprobati videntur ab imperio g).

De concessionibus statuum ipsorum non opus est, aliquid addere.

§. LIX.

Pauca exempla rei illustrandae inferuentia mihi in medium ferre liceat h):

1. de metallifodinis.

- a. *Hans Paul Schaumberg* an. 1578 ab imperatore in feudum accepit districtum saltus Thuringici cum banno ferino, et metallifodinis i).
- b. Ciuitas *Amberg* in Bauaria vsque ad saec. XVIII. ab antiquis inde temporibus metallifodinas in ditone finitima libere exercuit k).
- c. In sanctione Bohemica (*Böhmischen Unterricht*) constitutum est, cuilibet subdito licere, opus aliquod metallicum inchoare, eoque vsque ad certam quaestus summam sine vilo graamine decimarum metallicarum quiete frui l).

d.

- e) Quoad rei summam consentit STRUBE in praef. ad T. I. f. *Nebenst.*
- f) Exemplorum largam segetem habes ap. STRUV in *Synt. iur. feud.* et in primis ap. MOSER *Einleitung z. R. Hofratsproc.* Th. 3. p. 669 sqq.
- g) V. MOSER *v. d. Landesb. überhaupt* cap. II. §. 29. p. 243.
- h) Plura exempla habes ap. MOSER *v. d. Landesb. überhaupt*, it. *v. d. Landesb. über Erde* etc. it. *Einleitung in d. R. Hofr. Proceß* Th. 3; ap. PFEFFINGER in *Vitr. illustr.* T. 3; ap. BÜSCHING in *d. Erbbschreibung* T. 3. p. 817 et al. locis; in *d. neuesten Staatsakten* Th. 4. p. 221 sqq. p. 291 sqq.
- i) Ap. MOSER in *d. Einl. z. R. Hofr. Proceß* Th. 3. p. 829.
- k) Ap. LORY l. c. p. XCII § 66.
- l) V. PÜTTERS *anschl. Rechtsfälle* T. 2. p. 876.

- d. *Nobilis de Dietrichstein* a Max. I. imp. accepit ius metallifodinarum m).
- e. Alia exempla vid. ap. LORY n) et MOSER o).
2. De falinis, aquis mineralibus et nitro.
- a. Salinae ciuitatis Hassiacae *Allendorf* ab anno inde 1300 in dominio priuatorum fuerunt, et hodie adhuc sunt p).
- b. Ciuibus *Halenfis* pars de falinis competit q). V. JUNG *de iure salinarum*, syllog. doc. n. XIII. pag. 91.
- c. Dominium aquarum mineralium ad oppidum *Spa* nuper privati contra praetensiones episcopi Leodicensis tuiti sunt r).
- d. In Constitutione Brandenburg. Joannis Georgii de a. 1283 patrimonia nobilium a regalitate nitri eximuntur s).
3. De hereditatibus bonisque aliis vacantibus. Magistratus in vrbibus illas sibi vindicarunt, et hoc ius ipsi principes agnouerunt.
- a. Iura a Wenceslao, Bohemiae rege, ciuitati *Brunensi* in Morauia a. 1243 concessa, et aliis deinceps ciuitatibus transmissa, art. 10 t).
- b. Friderici Austriaei Bellicosi leges pro *Heimburgensibus* saeculi XIII, art. 7 u).
- c. Statuta *Eisenbergensia* de anno 1610 cap. 9 x).
- d. De ciuitate *Lüneburgensi* vid. KLOCK y).
- e. In *Saxonia* honorum vacantium regale habent omnes iudices, iurisdictionem supremam in criminalibus exercentes z).

G 2

Plura

m) Vid. KÖLERS *histor. Münzbelustigung* P. 4. p. 90.

n) l. c. p. CV.

o) *Von d. Landesb. überhaupt* Cap. II. §. 6. p. 226.p) V. KOPPS *Beyr. zur Geschichte des Salzwerks in d. Soden bey Allenlof*, (Marburg. 1788. 8.).q) V. BÜSCHINGS *Erdbeschreibung* P. 3. p. 2475.r) V. HÄBERLIN *diff. de mandatis sine clausula*.s) Ap. SCHEPLITZ *Consuetud. elector. Brandenburg.* P. 4. tit. 5. §. 12. (ed. Berol. 1744. fol. p. 367.t) Ap. SENKENBERG in *visionibus de collectionibus legum German.*, app. 2. mon. 4. p. 301.

u) Ap. SENKENBERG l. c. app. 2. mon. 2. p. 275.

x) Ap. WALCH in *den vermischten Beyträgen zum Deutschen Recht.* T. 2. p. 238.y) *De acario* l. 2. c. 136. n. 35.z) V. *Landrecht* lib. I. art. 28. CARPZOV P. 2. *Concl.* 14. def. 61.

Plura exempla habes supra §. LVI. Item ap. MOSER a).

4. De locis vacantibus.

- a. Conferatur declaratio priuilegiorum *Monachienſum* de a. 1724 b).
- b. Loca deferta et vacantia ad ciuitates et nobiles faepius pertinuiſſe, e decimis noualibus colligi poteſt, quas vel hodie hic illic ciuitates et nobiles exigunt. Locabant nempe terras ſuas vacantes, earum cultoribus decimas nouales imponentes. Alia exempla paſſim extant apud MOSER c), et STRUBE d).

De venatione et piſcatione inter omnes conſtat.

§. LX.

Haec ſunt, quae me mouent, vt principia de regalitate adeſporum non admittenda mihi videantur. In ſubſtituendis aliis fundamentis iam vires meas experiar.

Germaniae principes, qui ſeſe territoriorum ſuorum *dominos* iactitare amant, ea conſiderare ſolent integra, vt continua bona cameralia. Haec opinio quidem *quodammo* quadrat in nonnullas Germaniae ditiones, quae quondam ſeruilibus conditionis erant, vni domino patrimoniali ſubiectae; neutiquam vero in reliquas, quas optime in territoria, ſtrictè a iureconſultis dicta, et in ciuitates imperii diuides. In illis bona cameralia duplicis generis ſunt. Aliorum verus dominus eſt princeps, quae nimirum iam ante ſuperioritatem territorialem introductam in eius ſpeciali dominio fuerunt, vel poſtea iisdem acceſſerunt. Alia non tanquam *dominus*, ſed tanquam *princeps* poſſidet. Huc pertinent loca et opera publica, item loca inculta prorsus vacantia. Eadem ratio obtinet reſpectiue in ciuitatum imperialium ditionibus.

§. LXI.

Adeſpota ad bona cameralia pertinentia ſunt

- 1) *vel* loca vacantia. Sed vere talia ſunt neceſſe eſt, ita vt nondum ius quaeritum in eorum occupationem extet e). Sub hiſce conditionibus per ipſum ius territorii, et translatum principatum principis

a) l. c.

b) Ap. KRETTMAYR.

c) In d. Einleit. z. R. Hofr. Proc. Th. 3. et in Tr. von d. Landesh. über Erde etc.

d) R. B. Th. 4. p. 283.

e) V. MOSER v. d. Landesh. über Erde etc. cap. 10. § 2. p. 165. It. ſupra § LVIII. num. b.

cipis esse putantur, eodem nempe iure, quo reliqua omnia bona ciuitatis publica. Et in hoc conspirant expressae plurimorum territoriorum leges. De terris *Bauaricis* testatur mandatum elect. de 30. Jul. a. 1723. et 24. Mart. 1762 f); de terris *Frisiae orientalis* BRENNISEN g); de terris *Württembergicis* MOSER h). Miror benignitatem tribunalis Berolinensis, quod alueum derelictum fisco haud adiudicauerit i).

2) *Vel* adhaerent bonis cameralibus;

a) *vel* iis quae in dominio principis sunt. Ipsa libertas naturalis talium adespotorum ius principem habere iubet. Nec in eo melioris conditionis est, quam subditi.

b) *Vel* iis, quae princeps, qua talis habet. Ipsa ratio ciuitatis postulat, vt eius bona publica in aerarium, cui princeps praeeft, redigantur.

Magni momenti est in controuersis adespotorum causis hoc discrimen inter bona cameralia et priuata. Ipsae leges prouinciales saepius ad id, tanquam ad probabilem aliquam normam, prouocant. Exempli loco fit Max. imp. conuentio cum statibus prouincialibus Bohemiae de a. 1575. k).

§. LXII.

Attamen et in hisce causis principia regalitatis iniqua sunt:

1) Subditi enim, tam ex autonomia, et infeudationibus caesareis, quam ex concessionibus ipsius domini territorialis, iura in certa adespotorum genera, ad bona cameralia pertinentia, acquirere potuerunt. Nec difficile erit exceptionum talium exempla in Germania reperire l).

2) Quoad versionem reddituum ex adespotis, principi, qua tali competentibus, non aequae soluta est potestas cameralis, ac in iis, quae proprie ad patrimonium principis spectant. Sed modum non accuratius definire licet in tanta institutorum cameralium diuersitate.

G 3 3)

f) Ap. MOSER *cod.* cap. 10. § 8.

g) *Ostfriesische Historie* T I. p. 120. T II. p. 812.

h) l. c. p. 172. Alia multa exempla habes eodem cap. 18.

i) V. SCHOTTIS *Kort.* 4. B. p. 250.

k) Ap. MOSER *loc. cit.* cap. 15. § 4.

l) Memorabilia nonnulla habes ap. MOSER *in der Landesh. über Erde* etc. cap. 5. § 19. p. 116 it. ap. DE CRAMER *in d. Nebenst. Tb.* 69. p. 23. Vid. *Ordin. proc. Frid. Will. ducis Saxoniae de a. 1589.* tit. 34. Ap. MOSER *cod.* In primis res minoris pretii, v. g. arenas, in fundis cameralibus occupare, subditis plerumque permiffum est. V. MOSER l. c. cap. 12. § 4. p. 182.

3) Omnino principes adespotorum ius in fundis suis cameralibus ex salute publica metiri atque exercere tenentur.

4) Quae de non alienandis bonis cameralibus in territoriis plerisque fancita sunt, ea etiam de adespotis valent.

§. LXIII.

Statuum Germanicorum ditiones a se inuicem tam diuersae sunt, vt in definiendis eorum iuribus erga subditos nihil consultius sit, quam inquirere, qualis facies cuilibet olim fuerit? quomodo nata, et in suam formam redacta sit? Nec solum in vniuersis territoriis, sed etiam in singulis eorum ditionibus, tum etiam in bonis nobilitatis immediatae ad illud discrimen respiciendum est.

I. Territoria Germaniae in specie sic dicta

1. vel constata sunt ex plurium familiarum illustrium, ciuitatum praelatorumque ditionibus, quorum cuius originarie eadem iura intra fines sui districtus exercuit, quae in suo patrimonio is, qui postea in confociatione plurium principatum suum fundauit. In talibus territoriis norma regalitatis adespotorum territorialis plane cessare debet: Landstättii nullo modo in suis iuribus turbandi vel restringendi sunt; nec repugnans est, eos ius potestatis cameralis proprio nomine exercere.

2. Vel iam olim vni domino paruerunt. Huc pertinent

a. territoria Wendicae originis. In his principibus plus licere mihi videtur.

b. Territoria, quae modo magis herili regi dicit LUDOLPH *m*), olim a solis hominibus propriis, vni domino patrimoniali subiectis, inhabitata. Talia sunt, quae supra continua quasi bona cameralia dixi. Vera regalitas adespotorum territorialis hic sedem suam habere videtur. Sed ne sic quidem liquido fatis. Qui enim olim harum ditionum veri domini fuerunt, postea simul cum translata superioritate territoriali omnes eas obligationes, quibus rector gubernatorque alicuius ciuitatis (*ein Regent*) tenetur, in se susceperunt; et hoc nomine a normis aequitatis, et iuris publici vniuersalis de nexu habituque inter supremam potestatem et subditos nequitquam illos liberos solutosque esse arbitror *n*). Omnino autem ea instituta, quae

m) *Symphor. consulte forens.* T. I. conf. 10. p. 326.

n) Vid. perill. PÜTTERI *Beytr. z. teutsch. Staats- und Fürstenrecht* T. I. p. 132.

quae turpiter nobis a maioribus legata sunt, nimiamque ferocitatem medii aevi redolent, ad hodiernum humanitatis, comitatis, benignitatis sensum temperare, coercere, refingere decet. Reputandum est, pacta de abdicatione libertatis ita humanae naturae contraria esse, vt cum omnibus effectis pro nullis declarari debeant.

II. Singularis conditionis sunt ciuitates imperii. Serius, quam reliqua territoria, ius in adespota proprio nomine, vi superioritatis territorialis, exercere coeperunt. Nec in his negligendum est discrimen inter bona ciuitatis publica et priuata. Tum etiam ratio haberi debet originis territorium suorum. Alia conflata sunt ex agris hominum priorum, alia ex ditionibus ingenuorum.

III. De bonis nobilitatis immediatae idem valet, quod sub num. I. de territoriis asserui, quae quondam seruilis conditionis fuerunt.

Si in qua alia materia, certe in hac, optandum esset, vt de omnibus Germaniae territoriis talia catastra haberemus, qualia nuper de terris Brandenburgicis nobis exhibuit comes DE HERZBERG.

§. LXIV.

Egregii vsus, magnique momenti est ius publicum vniuersale, si in quo Germaniae territorio vel de omnibus, vel de singulis adespotis nihil per modum obseruantiae, legis, iuris conuentionalis cuiuscunque, vel per fundamenta, ex constitutione, et historia territorii deriuata, definiri potest o). Attendendum etiam est, quid rationes politicae suadeant?

o) V. KREITMAYRS *allgem. Staatsrecht* p. 3.

Göttingen, Diss., 1788-89

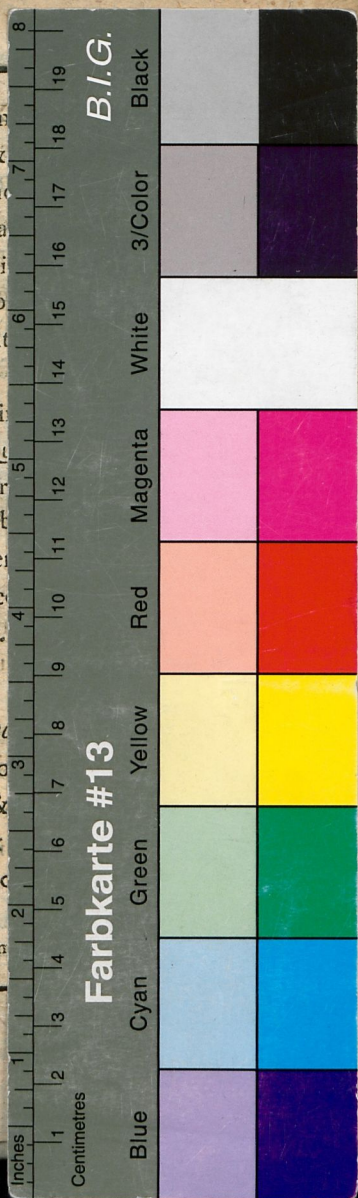
f

36.

14
178
1789,5

13

JO. ANT. LUD. SEIDENSTICKER
HANNOVERANI

COMMENTATIO
DE

FVNDAMENTIS IVRIS
SVPREMAE POTESTATIS CIRCA
ADESPOTA EX IVRE PVBLICO VNIVERSALI
IVRE ROMANO
ET IVRE PVBLICO GERMANICO

9-130

IN CONCERTATIONE
CIVIVM

ACADEMIAE GEORGIAE AVGVSTAE

IV. JUNII MDCCCLXXXIX.

PRAEMIO A REGE M. BRITANNIAE AVG.

CONSTITVTO

AB IVRECONSVLTORVM ORDINE
ORNATA.

Magna laus est, fiscum saepe vinci.

PLINIUS.

GOTTINGAE
TYPIS JO. CHRIST. DIETERICH.

